

ÇUKUROVA ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 2458-7559

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18560/cukurova.28>

CİLT 2, SAYI 1, YAZ 2016

s. 79-107

OSMANİYE, DÜZİÇİ, GÖKÇAYIR ÂŞIKLARINDAN ÂŞIK (MEHMET) OVA VE ONDAN DERLENEN DELİ BORAN HİKÂYESİ ÜZERİNE

Metin DEMİRCİ¹

Özet

Çalışmada Osmaniye, Düziçi, Gökçayır köyü âşıklarından Âşık Ova'nın hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Asıl adı Mehmet Ova'dır. Âşık Ova, 1927 yılında Gökçayır'da doğmuştur, okula gitmemiştir. On yedi yaşında evlenmiştir. Askerliğini Hopa'da yapmıştır. 2002'de damar tıkanıklığından vefat etmiştir. Âşık Ova'yla ilgili daha önce herhangi bir akademik çalışma yapılmamıştır. Karacaoğlan etkinliklerinde ve İzmir'de katıldığı bir yarışmada birer madalya almıştır.

Âşık Ova, bazı sebeplerle sevdâ, aşk, güzel adına türküler söylemeye utanmıştır, bu yüzden kendi şiirleri azdır, yine de elimizde üç şiiri bulunmaktadır. Halk hikâyelerinden Âşık Garip, Köroğlu, Elbeyoğlu, Öksüz Ali, Ali Paşa, Arzu ile Kamber, Havlacı Güzeli, Güzel Ahmet, Bey Börek, Deli Boran ve Hürşit hikâyelerini bilmektedir. Kına gecelerinde türküler söyleyen, türkülü hikâyeler anlatan bir âşıktır. Âşık Ova mahlasını kullanmaktadır.

Bu çalışmada Âşık Ova'dan derlenen türkülü Deli Boran hikâyesine yer verilmiştir. Deli Boran ve hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra halk hikâyeciliği ve Âşık Ova'nın hikâyeciliği üzerinde durulmuştur. Çalışmada derlemede geçen kalıp ifadeler de değerlendirilmiştir.

Daha sonra Yaşar Kemal'in Kadırliden İsmail Uz'dan derlediği ve Sarı Defterdekiler adlı eserinde yayımladığı Deli Boran hikâyesi ile karşılaştırılmıştır. İki derlemede de oldukça benzerlikler olduğu görülmüştür. Derlemelerde ana olay örgüsü ve hikâyedeki türküler hemen hemen aynıdır. Bu da halk hikâyeciliği geleneğinin ne kadar güçlü olduğunu ve âşıkların hafızalarının ne kadar kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Ova, Deli Boran, Deli Boran Hikâyesi, Halk Hikâyeciliği, Derleme

ON ÂŞIK (MEHMET) OVA OF OSMANIYE, DÜZİÇİ, GÖKÇAYIR MINSTRELS AND THE FOLK TALE OF DELİ BORAN COMPILED FROM HIM

Abstract

Before, knowledge about Osmaniye, Düziçi, Gökçayır village of Minstrel Âşık Ova's his life was given in this study. Âşık Ova (Mehmet Ova) was born in Gökçayır in 1927, he did not go to school. He has been married seventeen years old. He performed his military at Hopa. He died in 2002 from blood clots. The academic studies have not been previously related to Âşık Ova. Âşık Ova has received a medal in Karacaoğlan event and in a contest participating in İzmir.

¹ Yrd. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, e-posta: mtndmrci@mynet.com

Because of some reasons Âşık Ova has embarrassed to tell folk about beauty, love. So few of their poems, even so there are three poems in our hands. Âşık Ova knows the story of Âşık Garip, Köroğlu, Elbeyoğlu, Öksüz Ali, Ali Paşa, Arzu ile Kamber, Havlacı Güzeli, Güzel Ahmet, Bey Börek, Deli Boran and Hurşit of folk tales. Âşık Ova is a minstrel who tell folk songs in henna night and tell stories which have got folk songs. He uses the Âşık Ova pseudonym in poems.

The folk story of Deli Boran compiled from Âşık Ova is given in this study. It is given that Deli Boran and information about his life. Later it is focused on folk narrative and the narrative of Âşık Ova. Mold expressions in the text are examined in this study as well.

Then the story of Deli Boran story have compared with Deli Boran which is Yaşar Kemal has compiled from İsmail Uz of Kadırlı and published in the work of named Sarı Defterdekiler. It is seen that there are quite similarity in two compilation. The main plot and folk songs in story in the compilation are almost the same. This suggests that tradition of folk narration is quite strong and memory of minstrels is very strong.

Keywords: Âşık Ova, Deli Boran, The Folk Tale of Deli Boran, Folk Narration, Compilation

GİRİŞ

Âşık (Mehmet) Ova²

Âşık Ova, Osmaniye İli Düziçi İlçesi Gökçayır Köyü âşıklarından biridir. Asıl adı Mehmet Ova'dır, 1927'de doğmuştur. Ancak doğum tarihi nüfusa geç düşüldüğü için kimlikte 1932 olarak geçmektedir. Bunu baz alarak kendisiyle yapılan görüşmede 1932 yılında doğduğunu beyan etmiştir. Baba adı Hasan, anne adı Ayşe'dir. Gökçayır köyünde doğmuştur. Okula gitmemiştir ancak kendi kendine okuma yazma öğrenmiştir. On yedi yaşında halasının kızı Emine ile evlenmiştir. Altı kız, dört oğlan evlada sahiptir. Çiftçilik ve inşaat ustalığı ile geçimini temin etmiştir. Çukurova, Dört Yol veya İskenderun taraflarında zaman zaman ırgat olarak çalışmıştır. 1954'te askere gitmiştir, askerliğini Artvin Hopa'da yapmıştır. Kendi şiirlerinde Âşık Ova mahlasını kullanmaktadır. Âşık mahlasını milletin verdiğini kendisinin de bunu değiştirmedikini söylemiştir.

Hayatını kısaca şöyle özetlemektedir: '1932'de Adana'nın Düziçi ilçesinde doğdum. 17 yaşında evlendim. 1954'te askere gittim. Askerlikten sonra ustalığa başladım. Genç yaşta anamı kaybettim, 1974'te babamı kaybettim.' Âşık Ova 13.08.2002'de damar tıkanıklığı nedeniyle 75 yaşında vefat etmiştir.

Âşık, saz çalmayı kendi kendine öğrenmiştir. Küçük yaşlardan itibaren türküler söylediğini söylemektedir. Eski halk ozanlarının hikâyeli türkülerini anlattığını ve bunu sevdiğini dile getirmektedir. Âşık Ova, belli bir usta çırak geleneği içinde yetişmemekle birlikte anlatımlarından ve türkülerinden etkilendiği şu isimleri vermektedir: İbrahim Ali (Demirci), Âşık Ali (Ali Demirci). Bunlardan başka âşık yirmili yaşlarda Kır İsmail'den³ Âşık Garip'i

² 1997, Temmuz ayında Âşık Ova'yla yapılan görüşme ve mülakat neticesinde bilgiler alınmıştır, kaydedilmiştir. Bilgiler Ali Berat Alptekin'in Âşık Hacı Karakılıç Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler adlı araştırmasındaki görüşme veya mülakat formundan faydalanılarak alınmıştır. 29.04.2016 tarihinde oğlu Zübeyir Ova ile telefonla görüşülmüş ve Âşık Ova'yla ilgili ölüm tarihi alınmıştır. Zübeyir Ova, babasını en iyi tanıyanlardan biri olarak kendisini söylemiş ve âşık hakkında bazı bilgi ve hatıralar paylaşmıştır. Bu hatıra ve bilgiler ışığında âşık hakkında bilgi verilmiştir.

³ Asıl adı İsmail Güngör olan Kır İsmail'den 1936'da Bela Bartok da derleme yapmıştır. Bartok, Kır İsmail hakkında 1976'da yayımladığı Turkish Folk Music From Asia Minor adlı eserinin 58. sayfasında bilgi vermektedir, 57. sayfada ise kucaklarında cura ile bir fotoğrafını vermektedir. 1951'de Türkiye'de derleme çalışmaları yapan W. Eberhard ve 1955, 1956 ve 1963'te derleme çalışmaları yapan Kurt Reinhard da Kır İsmail'den derleme yapmıştır (<http://ipeknews.com/Yazar/311> Erişim Tarihi: 02.05.2016, Erişim Saati: 11.30). Kurt ve Ursula Reinhard, Kır İsmail'le ilgili şu bilgileri vermektedir: "Bahsedeceğimiz ikinci bir ozan ve yorumcu İsmail Güngör daha tatmin ediciydi. Bela Bartok onunla 1936'da karşılaşmış fakat onun yetenekleri hakkında yeterince fikir sahibi olmak için gereken zamana sahip değildi. Wolfram Eberhard 1951'de onu kaydetti. Biz, 1955, 1956 ve 1963'te olmak üzere üç ayrı zamanda

öğrenmiştir. Yörede meşhur olan Köroğlu'ndan (Âşık Mehmet Demirci)⁴ Köroğlu hikâyesini öğrenmiştir. Âşık Ali'den Elbeyoğlu, Öksüz Ali, Ali Paşa, Arzu ile Kamber, Havlacı Güzeli, Güzel Ahmet, Bey Börek adlı hikâyeleri öğrenmiştir.⁵ Âşık Ova, kendinden derlediğimiz Deli Boran ve Hurşit hikâyelerini Kır İsmail'den öğrendiğini belirtmiştir.

Âşık Ova, yörede türkü yakma geleneği ve kına gecelerinde âşık tutma geleneğinin kendisini âşıklığa sevk ettiğini beyan etmiştir. 1972'de Çukurova Radyosu yerel sanatçı imtihanına katılmış ve kazanmıştır, zaman zaman kendisinin radyo tarafından kayıtları alınmıştır. Bu kayıtlar da radyo da yerel âşıklar programında çalınmıştır. 1991-1992'lerde Adana'da Karacaoğlan Âşıklar Şöleni'ne katılmıştır ve Bozlak Söyleme dalında madalya almıştır, İzmir'de katıldığı bir yarışmada da Bozlak Söyleme dalında bir madalya almıştır.

Osmaniye ilinin Düziçi ilçe merkezi ve köylerinde hikâyeci- âşıkların geçmiş yıllarda yürüttüğü ve halen yaşatılmaya çalışılan hikâyecilik geleneğinin temelinde "kınacı /davete gitme" âdeti ile buna ek olarak kış aylarında hikâyeci âşıkların yakın çevreye yaptıkları ve en çok bir ay kadar süren türkü söyleme ve türkülü hikâye anlatma maksatlı geziler yatmaktadır. Âşıklık sanatını icra edenlerin esas işleri, yöre tarıma elverişli olduğu için çiftçiliktir; âşıklık ise bunların ikinci işleri konumundadır (Görkem, 1999: 359). Âşık Ova ise hem tarımla uğraşan hem de inşaat işleriyle uğraşarak geçimini temin eden bir âşıktır.

Âşık Ova'nın herhangi bir eseri basılmamıştır. Ancak kendisinden bazı kayıtların alındığını ve Çukurova Radyosu'nda yayınlandığını söylemektedir. Köyde tanıdıklar tarafından çok kez ses kaydının alındığını da ilave etmektedir. Âşık Ova, Hasanoğlu lakabıyla da bilinen, kendi köyünde ve çevre köylerde düğün merasimlerinde, kına gecelerinde halk tarafından sükûnetle dinlenen ve onların hoşça vakit geçirmelerine vesile olarak sazı kucağında halk hikâyeleri anlatan bir halk ozanıdır. Zübeyir Ova'nın söylediğine göre anlatımı sırasında gürültü yapılmasından hoşlanmazdı ve gerekirse sazı bırakırdı.

Âşık Ova, sadece öğrendiği, bildiği halk hikâyelerini anlatan birisi değildir, o, aynı zamanda kendisi de türkü yakan birisidir. Küçük yaşlardan itibaren aslında türkü yaktığını ancak çevresindeki kişiler tarafından 'İşte Mehmet birine vurulmuş, birine âşık olmuş gibi, kime vuruldun.' gibi ifadelerle karşılaşacağını düşündüğü için bu türkü yakma yeteneğini ortaya çıkarmamıştır. Bununla ilgili öğretmen oğlu Zübeyir Ova şunu da anlatmıştır: "Babam gençken bir iki sevda türküsü söylemiş, anası 'Bey, gördün mü bizim oğlan âşık olmuş.'" demiş, benzer bazı imalarda bulunulmuş. Bundan dolayı da babam, bu tür türküler söylemeye utanmış."

Âşık Ova'nın bu tür türküler yakmamasının sebeplerinden biri de yine ailesinden kaynaklanmaktadır. Âşık Ova, gençlik yıllarında saz çalıp türkü söylemeye başlamış, bu işe de cura ile başlamıştır. Daha sonra bağlama çalmaya başlamıştır. Ancak babası Ökkeş Hasan, çevrenin hocalarının, hacılarının, müftülerinin, âlimlerinin de bildiği sofi biridir. Oğlunun saz

onu ziyarete gittik. Hâlâ önemli faaliyetler yapmasına rağmen, çevresinde yerleşmiş bulunan ilkokul öğretmenlerinden hiç birisi onu tanımıyordu. Belli ki, geleneksel halk sanatı artık onları ilgilendirmiyordu. Onu bulmak için günlerce tarif ettik. Son ziyaretimizde o, Adana'nın kuzey-doğusunda bir yörede, bir dağın denize bakan yamacı üzerinde, toplumdaki uzak bir halde oturuyordu. Yaşı 70'ten fazla olmasına rağmen o çok seyahat ediyordu. Dinçliği ve kişisel kuvveti ona onursal unvan olan Kır İsmail (saçları gri olan adam) adını vermişti. O da tıpkı Hasan Devren gibi okumamıştı. Fakat mevcut olan bütün destanları biliyor ve onları en ufak bir tereddüt etmeksizin anlatabiliyordu. Onun büyük yetenekleri üzerinde bir kanaate sahip olmak için uygun bir eda ile okuma esnasında orada bulunmak gerekir. Net ve pürüzsüz sesindeki virtüözlüğü ve kullandığı ses tonundaki doyurucu özelliği karşısında şaşırıp kalmamak mümkün değildir. Destanlar arasına kattığı türküler, tipik uzun hava nağmesi; uzayıp giden taşlama notaları ve ilahiler gibi dinlenebilir nitelikteki son notalarının hepsi aynı havadadır. Bu sanat, Türk folklorunun en gelişmiş bir kısmından olup, Kır İsmail de bunları yorumlayan çok yetenekli birisidir." (Akt. Bayram Akdoğan, 1997: 451).

⁴ Köroğlu ile ilgili İsmail Görkem'in danışmanlığında Mehmet Korkmaz tarafından doktora tezi hazırlanmıştır.

⁵ Burada ismi geçen Mehmet Demirci ve Ali Demirci kardeşlerdir. Bunlardan Âşık Ali Demirci baba tarafımdan benim de dedemdir. Ancak henüz ben ilkokul çağlarındayken vefat ettiği için onun âşıklığıyla ilgili sağlam bilgilere sahip değilim. Sonraki araştırma konuları içinde olduğunu belirtmek gerekir.

çalıp türkü söylemesine kızan biridir, Âşık Ova bu yüzden babasından saklayarak bu işe devam etmek zorunda kalmıştır çünkü bu işe günah gözüyle bakan babası çok sazını kırmıştır ancak babasına bir kez bile niçin kırdın bile dememiştir. Daha sonraki yıllarda ise babası da "Oğlum, şu sazını al da bir türkü söyle, bir hikâye anlat." diyecektir.

Böyle edep sahibi Âşık Ova'yla ilgili oğlu: "Babam çok hoş görülmesi birisiydi. İnsanları çok severdi, asla kin gütmeydi. Fakat bir insanın fazla övülmesini sevmezdi. 'Bir yerde birini överler, vara vara varırım ki ya benim gibi, ya da benden aşağı. Adam dar günde belli olur. Görgüsüz insandan korkarım, varlığa erişince seni beni tanımaz. Türkü söylemek insanın içini açıyor. İyilik et, iyilikten zarar gelmez. Nasıl çocuksan öyle kocarsın. Anana, babana, karına, çocuğuna, emmine, dayına etmediğin iyiliği kime edeceksin.' sözleri onunla özdeşleşmişti. Namazını hiç geçirmedi. Dinine bağlı, dindar bir kişiydi. Ailesiyle güzel geçinirdi, kimseyi kırıp incitmezdi." demektedir.

Âşık Ova'yla ilgili yaptığımızda görüşmede âşık, kendi türkülerinden de bahsetmiştir. Aşağıda da görüleceği üzere yukarıda belirtilen sebeplerden olsa gerek daha çok pastoral konuları ele alan şiirler yazmıştır. Hatırında kalan aşağıdaki türkülerini saz eşliğinde söylemiştir ve bu türküler tarafımızdan kayda alınmıştır.

Dağlar

Bir baharda çıktım bizim dağlara
Açılmış yaprağı laleli dağlar
Benim aşkım bir güzelin aşkına
Ezelden yürüm yaralı dağlar

Açılmış yaprağı bitmiş gülleri
Ötüşür dalında hep bülbülleri
Çekmişin seriñe hep güzelleri
Şen olmuş güzeller geleli dağlar

Gezem dedim şu dağların başını
Hep güzeller géymiş alı yaşılı
Bazı güzel bulamamış eşini
Üzgünüm onları görelili dağlar

Âşık Ova'm dér de gendi işinde
Kimi on dört kimi on bés yaşında
Ahım galdı bir güzeliñ gaşında
Ezelden yürüm yaralı dağlar

Çıkdım Ücesine Seyir Eyledim

Çıkdım ücesine seyir eyledim
Uzaddım dostlara elim yétmiyo
Dédim dosda gédem yol vermez dağlar
Yörümekle uzak yollar bitmiyo

Köylüler göçmüş issiz galmış yaylalar
Akar pınarları suları cālar
Dökmüş yaprānı o güzel bālar
Garip bülbül dertli dertli ötmüyo

Yaprağınan bu dağların neşesi
Gül gülüsdan olmuş her bir köşesi
Garip garip gelir kuşların sesi
Dertli başdan gene duman getmiyo

Mevlem vermiş bu dağlara düzeni
Çezemez mi okuyanı yazanı
Aşık Ova'm Gökçiyer'in ozanı
Bazı bile sazı düzen dutmuyo

Kakdı Göñül Şu Yaylaya Yörüdü

Kakdı göñül şu yaylaya yörüdü
Bakın üceleri duman bürüdü
Kimse bilmez ne zamandan beri(y)di
Bilen olmaz şu Düldül'ün yaşını

Gédek béyler şu yaylıya gezek bir zaman
Açılmış çiçekler kokusu yaman
Bakın ücesini bürüdü duman
Añsik etmez boranını gışını

Diyor Aşık Ova'm çalınır sazlar
Niçe imaları avladık bizler
Çıkmış yaylasına gelinner kızlar
Mesken dutmuş toprānı daşını

Âşık Ova'yla ilgili literatürde hâlihazırda birkaç yerde isminin geçmesinden başka bilgi bulunmamaktadır.

Görkem, 1997'de bir çalışmasında Düziçili âşıklardan bahsederken Gökçayır'dan Mehmet Ova'yı da saymıştır (Görkem, 1997: 20-29). Ancak Mehmet Ova hakkında başka bilgi vermemiştir.

2011'de Düziçi Halk Edebiyatı Boğuluyor adlı yazıda Ömer Faruk Mencik Yılmaz: *"Halk edebiyatımızın en önemli âşıklarından Karacaoğlan'ın 1600'ler boyunca Düziçi çevresinde de biliniyor. Onun akrabaları olan binlerce yurttaşımız var, onun sesini bugünlere kadar taşımış olan Kır İsmail, Mehmet Ova, Mehmet Demir⁶ ile Karayiğit Koca'nın peşinden gidenlerin sayısı da azalıyor artık."* şeklinde Karacaoğlan'ın manevi varislerinden biri olarak Mehmet Ova'yı da zikretmektedir.(<http://blog.milliyet.com.tr>)

"Karacaoğlan Özme Öz Düziçilidir" adlı yazısında Düziçi Karacaoğlan Kültürünü Yayma ve Yaşatma Derneği Başkanı Halil Koç da: *"Karacaoğlan Kültürünü Yayma ve Yaşatma Derneği'nin amacı, kayıp olmakta olan Orta Asya'dan getirdiğimiz (Manas) âşık geleneğini yaşatmak, hani o kına gecelerinin, uzun kış gecelerinde televizyonların olmadığı zamanlarda, vazgeçilmez âşıkların (Kır İsmail, Hürü Osman, Köroğlu, Mehmet Ova, Güllüoğlu, Âşık Mahmut, Kara Yılan, Karkınlı Âşık Mehmet) gibi ballandıra ballandıra anlattıkları hikâyeli aşk türküleri, maceralı olayları anlattıkları günlerin tekrar yaşanması için mücadele veriyoruz. İlçemizin tanıtımı için mücadele*

⁶ Burada Mehmet Demir şeklinde yanlış geçmiş olmalı, muhtemelen bu âşık Köroğlu olarak da tanınan Mehmet Demirci'dir.

veriyoruz." diyerek Mehmet Ova'yı Düziçi'nin vazgeçilmez âşıkları arasında dile getirmektedir (<http://farsakli80.blogcu.com>)

Mehmet Ova'yla ilgili herhangi bir akademik çalışma da yapılmamıştır.

Âşık Deli Boran

Deli Boran, yaşamıyla ilgili ayrıntılı bilgi olmayan halk ozanlarımızdan biridir. Araştırmacıların bir kesimi, Deli Boran'ın bir şiirine dayanarak onun 1823 yılında Çorum'un Sarımbey köyünde doğduğunu düşünmektedir. Ağır basan söylenti ise, Deli Boran'ın Türkmen boylarından birinden olduğu Fırat ırmağı ile Gavurdağları arasında yaşadığıdır. Göçerlerden olduğu anlaşılan Deli Boran'ın geniş bir yöreyi sürekli gezip, dolaştığı da söylenebilir. Şiirlerinde Karacaoğlan'ın izlerine rastlanan Deli Boran'dan günümüze sayılı şiirler kalmıştır (<https://www.turkcebilgi.org/kim-kimdir/d/deli-boran-35266.html> Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 14.50). Türkü Dostları adlı internet sitesinde ise Deli Boran'a ait olarak verilen ve Çukurova yöresi olarak kaydedilen "Ala Gözlüm Haber Salmış Gelmesin, Arzulayıp Seni Görmeğe Geldim, Ben de Çıktım Gültepe'ye, Efendim Efendim Benim Efendim, Gene Bulutlaştı Yüzü Havanın, Gökte Doğan Yıldız ile Ay İse, Gökten Biraz Suna İnmiş, Gökyüzünde Öten Olsam, Hocam Vallah Ben Bu Derde Varmazdım, Osman Paşa der ki Vardık Beriden, Sen Rışvan Vezirisin Urumlu Şamlı, İncil Kur'an Zebur Olsan mısralarıyla başlayan, kimiyle ilgili kaynak belirtilerek kimiyle ilgili kaynak belirtilmeden bazı şiirleri verilmiştir (<https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=6468> Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 18.35).

Deli Boran XIX. yüzyıl âşıklarından biridir. Çağdaşları Agahî, Arifi, Âşak Ali, Âşık Ömerî, Bahrî, Beyoğlu, Bedrî, Bezlî, Bezmî, Celalî, Ceyhunî, Dadaloğlu, Deli Boran, Dertli, Devamî, Erzurumlu Emrah, Ferdî, Figanî, Gedaî, Hengamî, Hızrî, Kemalî, Kamilî, Kemterî, Kusurî, Lutfî, Mehmed, Mehmed Ali, Merdanî, Meydanî, Micmerî, Minhacî, Muhibbî, Nazî, Nigarî, Nuri, Pesendî, Remzî, Ruhsatî, Develili Seyranî, İspartalı Seyranî, Seyyid Osman, Sabri, Sururî, Sümmanî, Şermî, Şenlik, Tahirî, Tanburî Mustafa, Tıflî, Zehrî, Zihnî ile aynı dönemde âşıklık geleneğinin önemli isimlerindedir (http://dogankaya.com/fotograf/baslangictan_gunumuze_asik_edebiyati.pdf Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 18.40).

Deli Boran hakkında elimizde yazılı bir belge yoktur. Hakkındaki bilgiler sözlü gelenek içinde aktarılan rivayetlerdir. Bu rivayetler birleştirilerek bazı yazılı kaynaklara konu olmuştur. Anlatılanlardan, sözlü kaynakların bilgilerine dayanarak bir tasnif ve değerlendirme yapılması mümkündür. Bu noktadan hareketle şunlar söylenebilir. Deli Boran, 1838-40 yıllarında Çorum'un Sarımbey köyünde dünyaya gelmiş olarak kabul edilir. Bu tarihlendirme, çağdaşı bazı âşıkların şiirlerinden çıkarılır. Aynı dönemde yaşamış ve yakın arkadaşı olan Yamadılı Sefil Ahmet, Deli Boran'ı ziyarete geldiği günlerden birinde, Deli Boran'ın Hakk'a yürüdüğünü haber alır ve bir deyiş yazar:

"Altmışında ecel meyinden içti
Ehli sadıklara bir figan düştü
Sene bin üç yüz on altıda göçtü
Ağla gözler Deli Boran nicoldu"

Doğum ve ölüm tarihleri hakkındaki en güvenilir kaynak, yukarıdaki dörtlüktür. Hicrî 1316, Miladî 1898'e karşılık gelmektedir. Deli Boran'ın yetmişine varmadan altmışında öldüğü şiirde zikredilmiştir. Bu anlamıyla 1838 yılında doğmuş, 1898 yılında vefat etmiştir. Eksikliği veya fazlasıyla iki yıl sözlü aktarımın bir kusuru olarak kabul edilebilir. Ailesi hakkında kesine yakın bilgiler vardır. Deli Boran'ın Hasan isminde tek oğlu, Gülistan ve Safiye isminde iki kızı vardır. Deli Boran'ın çocukları hakkında anlatılanlar, onun ermişliği ile ilgili rivayetlerdir. Deli Boran da sık sık köyün ve Çorum'un dışına çıkıp dervişan muhabbet (Işık, 2011: 147-159) nerede ise oralara gider, oralarda Hak sohbetine katılmış. Deli Boran'ın yılın yarısından fazlasını gezerek

geçirdiği anlatılır. Sadece farklı il ve yöreleri değil farklı ülkeleri gezdiği de anlatılır. Ayrıca Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu da gezmiştir. Fakat Amasya'nın Gümüşhacıköy ilçesini daha bir önemle anlatmıştır. Deli Boran vefat ettikten sonra gerek kerametleri gerek şiirleri ile halk arasında tekrar doğmuş ve anlatılmıştır. Hayatı hakkında net bir şeyler söyleyemememizin sebebi net hiçbir izin bulunamamış olmasındandır. (Işık-Onar, 2015:4-6,8).

Başka kaynaklarda Deli Boran'ın doğduğu yer olarak aynı yer verilse de farklı bilgilere de yer verilmektedir. Çorum'un Sarımbey köyünde doğduğu, Çukurova'daki Kuyumcu aşiretinden olduğu, 17. yüzyılda Çorum'a yerleştiği, ovanın o günden bugüne Kuyumcuözü diye anıldığı, gezgin bir âşık olduğu, Anadolu'nun birçok yöresini, Suriye ve Irak'ı dolaştığı, Kerbelâ'ya kadar gittiği, o dönemin şair ve âşıklarından Sungurlu'lu Zeki, Yamadı'lı Sefil Ahmet, Yazır'lı Sefil Aliy'le dostluğu ve arkadaşlığı olduğu, onlarla söyleşiler zaman zaman da atışmalar yaptığı gibi bilgiler verilmektedir. Bir deyişinde Gazi Osman Paşa'yı öven sözlerinden 1878-1879 Osmanlı-Rus savaşına katıldığı sanılmaktadır. Deyişlerini topladığı defteri günümüze kadar gelmemiştir. Halkın dilinden derlenen pek az deyişi kimi edebiyat tarihlerinde, antolojilerde ve dergilerde yayınlanmıştır. Deli Boran, Sarımbey'de ölmüştür. (<http://www.guven saz evi.net/DetaySag.aspx?ID=570&GelenID=566> Erişim Tarihi: 18.04.2016, Erişim Saati: 14.45).

Mehmet Çevik, Âşık Sefil Ali'yle ilgili bilgiler verirken "*Sefil Ali, Çorum'un Sarımbey köyünden olan Deli Boran (1838-1898) ile çağdaş olup, onu mutlaka arar bulurmuş. Birlikte muhabbet eder geldikleri yerlere de beraber giderlermiş. Yine Sungurlu'nun Yamadı köyünden Sefil Ahmet de çağdaşı ve yakın dostudur. Üçünün birlikte Kerbelâ'ya ziyarete gittikleri, beraber sohbetlere katıldıkları anlatılmaktadır. Sefil Ali ömrünün büyük bir bölümünü gezerek çeşitli bölgelerdeki dostları ile muhabbetler ederek ve gezdiği yerlerdeki türbeleri ve dostlarını ziyaret ederek geçirmiştir. Daha çok Merzifon, Gümüşhacıköy, Havza, Tokat köylerinde bulunmuştur. Sefil Ali, Ankara ili Çubuk ilçesi Susuz köyünden olan Seyit Süleyman(1857-1900) ile de çağdaştır. Seyit Süleyman ile çeşitli muhabbetlerde bulunmuşlar, karşılıklı deyişler söylemişlerdir. Sefil Ali, Deli Boran ve Seyit Süleyman ile Cemalettin Çelebi zamanında Hacıbektaş'a gitmişler, orada deyişler söyleyip muhabbet etmişlerdir.*" şeklinde Deli Boran'la ilgili de bilgi vermektedir (<http://cevikmehmet.tr.gg/Asik-Sefil-Ali.htm> Erişim tarihi:18.04.2016, Erişim saati: 15.15).

Adem Uzun tarafından Elbeyli Türkmenleriyle ilgili bilgiler verilirken İlbeylilerin edebiyata yansıyan yönlerine dikkat çekilerek: "Bugün Kilis'te yaşayan İlbeylilerin belirtilen bölgelerden bugünkü yaşadıkları yerlere geldikleri yönündeki bilgilere edebiyat dünyamızda karşılaşmaktayız. Nitekim güneyde yaşayan Elbeyli Türkmenler üzerine araştırmalar yapan Ali Rıza Yalman (Yalgın)'ın bir röportaj yaptığı Halil Ağa, Deli Boran Türküsü hakkında şu bilgileri vermektedir: 'Deli Boran, bir Türkmen çocuğudur. Gençliğinde Leyla isminde bir kızı sevmiş, aşiretimiz o zaman Sivas'ta bulunuyormuş, doğruca Sivas kadısına gitmiş ve kızı almak için derdini dökmüş.' demektedir." diyerek Deli Boran'ın Sivas'ta söylediği:

"Aman da hünkârın vekili sensin
Dertlinin dermanın ver diye geldim
Ya kabul et sözüm ya ver dileğim
Emret boynumu vur diye geldim.

Gelin seyredelim bahara yaza
Ötüşen ördeğe ötüşen kaza
Kalk gidelim mirzan kurdu Sivas'a
Kendirim boynuma dar diye geldim.

Akıyor Boran'ın gözünün yaşı
Her varıp geldiği salının taşı

Gönlümüz olursa tutun bu işi

Leyla'yı Boran'a ver diye geldim" şeklindeki türküyü vermektedir. (http://www.sivasguneykoyu.com/option,com_easybook/Itemid,70/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=39 Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 15.20) Burada aşiretle ilgili verilen bilgiler ve konargöçerlikle ilgili söylenenler kısmi birtakım çıkarımlarla tarafımızdan yapılan derlemeyle örtüşmektedir.

Doğan Kaya, Kul Himmet'in bilinmeyen deyişleriyle ilgili bilgi verirken kullandığı cönkleri tanıtmaktadır. Dört nolu cönkle ilgili: "4 no'lu cönk: *Fotokopisini kullandığımız bu cöngün aslı Kangal'ın karanlık köyündeki Ali Ekber Öztürk'tedir. 16 x 20 cm. boyutlarında olup 29 yapraktır. R.1331 (M.1915) yılında Kangal'ın Karanlık köyünde yazılmıştır. Cönkte 26 şaire ait 58 şiir bulunmaktadır. Şiirlerine yer verilen başlıca âşıklar şunlardır. Budala, Deli Boran, Fedai, Feyzi, Fuzuli, Hasreti, Hatayi, Hulki, İrfani, Kemteri, Kul Himmet, Muradi, Mehmed, Nesimi, Noksani, Pehlül Divane, Pir Sultan Abdal, Sadık, Sefil Kul Himmet, Sefil Mehmet, Şi'ri, Veli, Virani, Visali*" şeklinde bilgi verirken Deli Boran'ın da bu cönkte şiirlerinin olduğunu belirtmektedir.

Kaya, 7 no'lu cönkle ilgili verdiği bilgide: "İlk ve son sayfaları eksik olan bu cönk tahminimize göre 19. yüzyılın ortalarında tutulmuştur. Aslı, Divriği'nin Karakale köyündeki Hüseyin Demirtaş'tadır. Cönk, 14.5 x 21.5 cm. boyutlarında ve toplam 123 yapraktır. İçinde 40 şairin 140 şiirine yer verilmiştir. Bu şairlerin başlıcası alfabetik sıra ile şöyledir: Asri, Arif, Âşık Umman, Budala, Cafer, Cefai, Derviş Ali, Dertli, Dedemoğlu, Deli Boran, Fedai, Feryadi, Gedai, Gevheri, Gulami, Hasreti, Hatayi, Hüseyin, İsmail, Kul Himmet, Kul Himmet Üstadım, Kul İsmail, Kul Sevindik, Mirati, Nesimi, Noksani, Pir Sultan Abdal, Sadık, Sefil Ahmet, Sefil Ali, Sefil Edna, Sıtkı, Sırrı, Şem'i, Şi'ri, Teslim Abdal, Veli, Virani, Visali"; 9 no'lu cönkle ilgili verdiği bilgide: "R. 1320 (M. 1904) yılında Tokat'ın Abdülfettah mahallesinde oturan Deli Mehmetoğulları'ndan Mustafa oğlu Hasan Emiri efendi tarafından tutulmuş, daha sonra Divriği'nin Höbek köyünden Yakup Aslan 11 x 16 cm. boyutlarındaki 135 yapraklı bir deftere aktarılmıştır. Defterde 51 şaire ait 120 şiir bulunmaktadır. Şairlerin başlıcası şunlardır. Abdal Abdal Dede, Ali, Asri, Âşık, Azizi, Budala, Dedemoğlu, Deli Boran, Deruni, Dertli Kâzım, Dertli Kerem, Derviş Ahmet, Derviş Ali, Derviş Haydar, Derviş Musa, Emrah, Fuzuli, Güdeşlioğlu, Hasan, Hatayi, Hüseyin, Hüseyin Abdal, Karacaoğlan, Kaygusuz, Kul Himmet, Kul Himmet Üstadım, Kul Hüseyin, Kul Yusuf, Mesruri, Mirati, Nesimi, Nihani, Nutki, Öksüz Kul Himmet, Pir Sultan Abdal, Sadık, Sefil Türabi, Seyyit, Sefil Ahmet, Sefil Ali, Sefil Hasan, Sefil Kul Himmet, Sefil Mehmet, Sefil Öksüz, Sırrı, Sıtkı, Sultan Muhammet, Teslim Abdal, Veli, Virani" gibi âşıklarla beraber Deli Boran'ı da zikretmektedir.

Kaya'nın bilgi verdiği 12 no'lu cönk, R. 1316 (M. 1900) yılında Divriği'nin Venk köyünde tutulmuş olan bu cönk, 9 x 23 cm. boyutlarındadır. Orijinali Divriği'nin Mursal köyündeki Kalaycı Kamber'dedir. 55 yaprak olan cönkte, 30 şairin 99 şiir bulunmaktadır. Adı geçen şairler şunlardır: Ali, Dertli, Dertli Kemter, Deli Boran, Esiri Baba, Feyzi, Gevheri, Hasan Dede, Hasan Paşa, Hatayi, Hüseyin, İsmail, Kabuli Baba, Kalender Baba, Karacaoğlan, Kemter, Kul Himmet, Kul Himmet Üstadım, Kul Safi, Kusuri, Nesimi, Noksani, Pir Mehmet, Pir Sultan Abdal, Sadık Baba, Şem'i, Teslim Abdal, Veli, Virani, Zekayi. (<http://t.orkoloji.cu.edu.tr/ HALK%20EDEBİYATI/ 33.php>. Erişim tarihi: 19.04.2016, Erişim saati: 15.30) Görüldüğü gibi bu cönkte de diğer şairlerle birlikte Deli Boran da sayılmaktadır.

Kaya, Âşık Hasretî ve şiirleriyle ilgili bilgi verirken de yukarıdaki şekliyle Deli Boran'ı zikretmektedir (Kaya, 2002/2: 253-276).

Deli Boran'ın Fırat nehri ile Gavurdağı arasındaki geniş bir alanda yaşamış atalarının daha sonra Kozan yöresinden Çorum'a yerleşmeye zorlanmış bir aşiretinden olduğu anlaşılmaktadır. Deli Boran, Maraş yöresinde uzun süre kalmış, Kerbela'dan Suriye'ye dek birçok yeri dolaşmıştır. Deli Boran'ın nerede öldüğü ve toprağa verildiğine ilişkin somut bir bilgi bulunmamaktadır (<http://www.ozanlar.biz/deliboran.html>, Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 14.30).

Yardımcı, Tahir Kutsi Makal'ın Âşık Hasan Dede Kitabı Üzerine adlı yazısında Deli Boran'ın nereli olduğuyla ilgili: "Yine Çorumlu olduğu halde Deli Boran bir süre Tahir Kutsi'nin de "Çukurova ve Torosların çocuğu Âşık Deli Boran" diyerek düştüğü hataya düşülüp güneyli göstermiş ya da şiirlerindeki konulara dayanarak öyle sunulmuş." şeklinde değerlendirmede bulunmaktadır (Mehmet Yardımcı, <http://www.gulceedebyat.net/konu-tahir-kutsi-makal-in-asik-hasan-dede-kitabi-uzerine-1804.html>, Erişim tarihi, 18.04.2016, Erişim saati: 16.30).

Halk Hikâyeleri ve Âşık Ova'nın Hikâyeciliği

Halk hikâyeleri, nazım, nesir karışımı bir yapıya sahiptir. Bu özellik masal, efsane, menkıbe ve fıkralarda pek görülmez (manzum parçalara da nadiren rastlanır). Hikâyenin anlatım ve tasvir kısmı (olaylar) mensur, duygu ve heyecanı ifade eden bölümler ise manzum olarak söylenir. Anlatıcı, hikâyenin mensur kısmında istediği değişikliği yapabilir. Konuya ekleme veya çıkarma yapmada serbesttir. Hikâyenin ana hatlarından sapmamak kaydıyla beğenmediği kısımları çıkarır veya hoşuna giden bir başka hikâyeyi uygun bir yere ilave edebilir. Hikâyeci, mensur kısımlarda sahip olduğu anlatma serbestliğini manzum kısımları söylerken kaybeder. Çünkü burada şiiri olduğu gibi vermek zorundadır. Herhangi bir değişiklik yapamaz. Ancak burada da becerisini başka bir şekilde gösterir. Hikâyenin manzum bölümlerinden, halk şiirinin hemen her şeklinde ve türünde örneklere rastlanabilir. Ağırlık koşma ve atışma olsa da mani, semai, türkü ve divani örnekleriyle de karşılaşılır. Hikâyelerde yer alan şiirleri daha çok birinci derecedeki kahramanlar yani hikâyeye adını veren kişiler söylerler. Kahramanlar, birbirlerine olan sevgilerini, acılarını, ıstıraplarını hep şiirle ifade ederler. Bazı durumlarda ikinci derecede yer alan kahramanlar (anne, baba, kız kardeş, arkadaş vb.) da şiir söylerler. Hikâyelerde nesirden nazma geçilirken genellikle; Aldı sazı... şeklinde kalıplaşmış ifadeler kullanılır (Oğuz, 2008:2).

Halk hikâyelerimizi konu bakımından ilk sınıflandıranlar yabancı araştırmacılar olmuşlardır. Nitekim İ. Kunoş ve H. A. Fischer'in; kahramanlık romanı, saz şairlerinin romanı, Saz şairleri-kahramanlık romanı (Boratav, 1945: 25) şeklindeki sınıflandırmaya göre Deli Boran hikâyesi ancak saz şairlerinin romanı kısmına girer, çünkü hikâye bir aşk etrafında toplanmaktadır. Boratav'ın; kahramanlık hikâyeleri (Köroğlu kolları, Diğer kahramanlık hikâyeleri), Aşk hikâyeleri (Kahramanı hayali olanlar, yaşamış ya da yaşadığı kabul edilen âşıkların hayat hikâyeleri) (Boratav, 1945: 27) sınıflandırmasına göre kahramanı yaşamış ya da yaşadığı kabul edilen aşk hikâyelerine girer.

Değişen ve gelişen zaman içinde halk hikâyelerinin aşk ve kahramanlık konulu olanlarının yanında gerçekten yaşanmış olayları ya da gündelik hayatta da karşımıza çıkan intihar, ihanet, boşanma (bir veya daha çok sayıda), iftira, gibi pek çok entrika unsuru bünyesinde barındıranları da teşekkül etmeye başlamıştır. Söz konusu türü bir yerde romana yaklaştıran ve anlatının genişlemesini sağlayan bu hususlar halk hikâyelerimizin içinde olağanüstülükleri oldukça azalmış, özellikle geleneklerle ilgili uygulamaların yaygın olduğu bölgede bugün de tespit edilenleriyle aynı olduğu bilinen hatta bir kısmı gerçekten yaşanmış olaylara dayanan "realist konulu" hikâyelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Köse, 1997: 99).

Tarafımızdan derlenen Deli Boran hikâyesinde de olağanüstülüklerin olmadığı görülmektedir. Ancak mekân ve zamanın anlatımında kısaltmaya gidildiği, bazı belirsizliklerin olduğu da görülmektedir. Çeşitli kaynaklarda ve araştırmalarda Deli Boran'la ilgili bilgiler verilmiş olsa da ya da bilgilerimiz yetersiz olsa da bu türkü hikâyede ondan geriye kalan deyişlerin, güzellemelerin olduğu görülmektedir.

Ancak onun efsanevi hayatı veya âşıklığıyla bütünleşmiş bir şekilde karşımıza çıkan derlediğimiz hikâye, üzerinde pek durulmamış bir hikâyedir. Bu hikâyede Boran, hikâyenin bir kahramanıdır hem de başkahramanıdır. Yani başka kaynaklarda gösterildiği gibi ya da hakkında verilen malumatlarda görüldüğü gibi bir deyiş üstadı, bir alevi dedesi, dervişi de değildir. Bu hikâyede bir âşık olarak ön plana çıkmaktadır, üstelik hikâyenin genel kalıp ifadeler haricinde dinle ilgili

hiçbir kısmı da yoktur. Hikâyenin oluşum yeri ve yılı ile ilgili bilgiler de bulunmamaktadır. Hikâyeyi anlatan veya oluşturan kişinin kendisinin olduğuna dair de ipuçları yoktur. Hikâyenin Boran'ı seven, güzellemelerini bilen, bu güzellemeleri art arda, yan yana getirdiğinde bir bütünlük olduğunu gören bir âşık tarafından kurgulandığını, anlatıldığını, şifahi olarak derlenip toparlanıp anlatan kişilere kadar geldiğini, bu kişiler tarafından da düzeltmeler, değiştirmeler, eklemeler, çıkarmalar yapıldığını söylemek mümkündür.

Pertev Naili Boratav, “Çukurova Folklor Derlemeleri” adlı yazısında yaptığı derlemelerden bahsederken Alevi büyüklerine ve şairlerine dair menkıbeler olarak Deli Boran hakkında iki menkıbeyi belirtmektedir. Boratav, İmren'de edindiği on iki büyük türkülü hikâyeden biri olarak Deli Boran'ı da saymaktadır (Boratav, 1947:257-258).

Çukurova yöresi âşıklarından Âşık Gül Ahmet Yiğit'in 1990'da çıkan kasetinde de bir Deli Boran hikâyesi bulunmaktadır. Âşık Ova'nın söylediğine göre Âşık Gül Ahmet Yiğit de hikâyeyi kendisinden almıştır. Burada sözünü edeceğimiz ve üzerinde duracağımız Deli Boran hikâyesi, türkülü hikâyesi de budur.

Çukurova yöresi âşıklık geleneğini temsil eden Osmaniye, âşıklık geleneğinin canlı bir şekilde sürdürüldüğü yörelerden birisidir. Osmaniye'de âşıklar; şenlik, şölen, festival gibi ortamlarda bir araya gelerek geleneği tüm çeşitliliği ve canlılığıyla yaşatmaya çalışmaktadırlar (Artun, 1996: 26-27). Halk hikâyeciliği ve halk hikâyeleri de gelenek boyutunda olmasa da sözlü kültür olarak Osmaniye'de özellikle de Düziçi yöresinde varlığını devam ettirmektedir. Orta Asya'dan Anadolu'ya gelerek burada yeniden gelişen hikâyecilik geleneği, Anadolu insanıyla bütünleşerek kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünü olmuştur. Osmaniye'nin coğrafi konumu, konar-göçerlerin en son yerleşik düzene geçtikleri yöre olması, uzun bir süre kapalı toplum özelliği taşıması, halk hikâyeciliğinin, en azından sözlü kültür bağlamında, bugüne kadar gelmesinde etkili olan faktörlerdendir (Okuşluk, 2000: 59).

Yukarıda bahsedildiği gibi Düziçi'nde düğünlerde kınacılık, kına gecesi kız evine âşık gönderme, aşığın kına akşamı bir odada etrafında biriken kişilere onların istediği bir hikâyeyi veya kendi gönlünden geçtiği bir hikâyeyi anlatması, orada toplananları eğlendirmesi, çeşitli türküler söylemesi bir gelenek halinde bundan yirmi yirmi beş seneye kadar devam etmekteydi. Orkestranın düğünlerde yer alması, düğün geleneğinde meydana gelen değişiklikler, mevlitli düğünlerin revaçta olması âşığın sazını bırakmasına sebep olmuştur denilebilir. Âşığa ihtiyaç kalmayınca, âşık oradan bir para kazanamayınca da meydandan elini eteğini çekmek zorunda kalmıştır. Eskiden beri Anadolu'nun birçok yerinde usta çırak ilişkisi içinde devam eden bu gelenek de modern dünyada ancak çeşitli televizyon kanallarında bazı yapımcı veya sunucuların teşviki ile belki de genç nesillerin hiçbir iltifatını celbetmeden, usul ve fasıl değişmiş bir şekilde devam etmektedir.

Hâlbuki radyonun, televizyonun olmadığı dönemlerde, kitapların her bir bucağa ulaşmadığı zamanlarda okuma yazma bilmeyen insanların belki de en önemli eğlence kaynağı ve hayal kurma vasıtası bu türkülü hikâyeler olmalıdır.

Adap ve usul dairesinde etrafında toplanan kişilere hayal dünyasının kapılarını aralayan âşık, sazıyla sözüyle, hikâyesiyle türküsüyle köy odalarının, kahvelerin, toplantı yerlerinin, meclislerin baş kişisiydi, bir söz ustası, bir hatip, bir sanatçı, adeta gaipten hayaller koparan, sersefil bir hayatın içinde, belki de kendi köyünden kasabasından hiç dışarı çıkma imkânı olmayan, seyahat imkânlarının bugünkü kadar cömert olmadığı zamanlarda bu kişilere gezmedikleri, görmedikleri, adlarını ancak bu türkülerde duydukları yerlere hayalen gitme imkânı sağlayan bir hayal bohçasının kenarlarını aralayan bir büyücüydü.

Âşık, sarayların ve konakların beyaz perdenin arkasındaki hayalbazın yalın bir şekilde apaçık bir şekilde dinleyicinin karşısında duranı, dizinin dibinde olanı, canlı yayın yapan bir ekrandaki her

şeydi. Âşık, Şehirlerin kahvehanelerinde elinde bir değneği, bin mendili olan meddahın kucağında sazı olan bir versiyonuydu, hem çalardı hem söylerdi.

Yörede çok bilinen ve sevilen hikâyelerden biri de Deli Boran hikâyesidir. Deli Boran türkülü bir halk hikâyesidir. 1997 senesi yaz aylarında Osmaniye ili, Düziçi ilçesi Gökçayır köyünde mezuniyet tezi için yaptığımız derleme çalışmaları sırasında Gökçayırli âşıklardan Âşık Ova, namı diğer Hasanoğlu Mehmet'ten de derleme yapılmıştır. Âşık, kendine ait bize söylediği birkaç şiirin yanı sıra saz eşliğinde Deli Boran Hikâyesi'ni de anlatmıştır, hikâyeye ilgili de kendisine; "Bunu Gül Ahmet de söylemişti dediğimizde, Gül Ahmet'in gelerek kendisinden derlediğini aktarmıştır ancak Gül Ahmet, hikâyeyi biraz değiştirerek anlatmıştır.⁷ Âşık Ova'nın anlattığı türkülü hikâye o zaman tarafımızdan kayda alınmıştır, transkripsiyonu yapılmıştır. Mezuniyet tezimiz başka bir konu ve kişi üzerine olunca bu derleme çalışması elimizde hazır beklemekteydi.

Ancak Âşık Ova'nın anlattığı Deli Boran hikâyesinde Boran hem hikâyenin başkahramanı hem de meşhur bir âşık olarak görülmektedir.

Hikâye Deli Boran ile sevdiği kız arasındaki aşkı, sonunda evlenmelerini ancak araya kötü kalpli kâhyanın girmesiyle murat alamadan ayrılmalarını, Deli Boran'ın yedi yıllık bir yaban hayatı geçirdikten sonra bir avcı tarafından yakalanıp obasına getirilişini, işin aslının ortaya çıkmasıyla kâhyanın cezalandırılmasını ve Deli Boran'la sevdiğinin kavuşmalarının anlatıldığı bir türkülü hikâyedir.

Hikâye, klasik bir şekilde manzum ve mensur bölümlerden oluşmaktadır. Hikâyenin manzum kısımları âşık tarafından saz eşliğinde söylenmektedir, mensur kısımlar ise bir anlatıcı hüviyetiyle âşık tarafından anlatılmaktadır. Mensur kısmın anlatıldığı bu kısımda âşık jest ve mimiklerini kullanarak, taklit unsurlarını kullanarak yer yer bir mukallit edasıyla bazen de ana olay örgüsünün içine kendi duygu ve düşüncelerini de katarak anlatmaktadır. Halk hikâyesi anlatma üslup ve disiplini içinde gayet de olayın içindeymiş gibi, kahramanlarının yanındaymış gibi, olayı bizzat görmüş gibi canlı bir şekilde anlatmaktadır. Bu tür hikâyelerin kendileri kadar anlatan âşığın maharetine bağlı olarak sevildiği, değiştirildiği, ana olaya yeni olayların eklendiği, bazı yerlerin âşık tarafından düzenlendiği, hikâyenin kısaltıldığı veya âşığın anlatım kabiliyetine, anlatılan mekânda dinleyenlerin durumuna göre uzatıldığı durumlar olabilir.

Böylece bir ana olay etrafında oluşan hikâye belli yörelerde farklılıklar göstererek varyantlar halinde görülebilir, ya da hikâyeyi seven âşık kendi kurgusal özelliklerini de işin içine katarak bambaşka bir hüviyette hikâyeyi dinleyene sunabilir. Deli Boran hikâyesi de hikâyenin kahramanı ile gerçek bir âşığın hayat hikâyesi veya onun kendi başından geçmiş gibi anlattığı bir hikâyenin yörede âşıklar tarafından sevilerek anlatılmasıyla oluşmuş, şekillenmiş, gelişmiş bir hikâyedir. Kaydettiğimiz hikâyeye bakıldığında birbirinden bağımsız gibi görünen şiirlerin bir olay etrafında birleştirilmesiyle oluşan bir hikâye ile karşılaşmaktadır. Aslında burada manzum kısımda yer alan şiirlerin, türkülerin tek tek ele alındığında da kendi başına bir bütünlük gösterdiği de görülmektedir.

Görkem hikâyeci âşıkların üslup özelliklerinin belirlenmesiyle ilgili Mirzaoğlu'ndan: "Türkülü hikâyenin anlatım dilini oluşturan unsurlar, hikâyenin muhtevası ile hikâyeci-âşığın anlatım tarzıdır. Yani hikâyelerin anlatım dilini oluşturan önemli bir unsur, anlatıcının şahsî üslûbudur. Bu üslûbun oluşmasında, hikâyeci-âşığın hikâyecilik geleneğiyle olan bağı, kültürel birikimi, dili kullanma yeteneği ve Türkçeyi kullanış seklı etkili olmaktadır. Sanatkârın "hikâyesinde

⁷ Teyit etme amacıyla Âşık Gül Ahmet Yiğit aranmıştır ancak kalp ameliyatı olduğu söylenmiştir, kendisiyle irtibat kurulamamıştır. Âşık Ova'nın oğlu Zübeyir Ova'nın anlattıklarına göre Âşık Ova ve Gül Ahmet tanışmaktadırlar. Karacaoğlan anmalarında ve bazı programlarda karşılaşmışlardır. Âşık Ova'nın Dört Yol'a yevmiyeli olarak gittiği bir zamanda iki âşık bir akşam buluşmuştur. Gül Ahmet Yiğit o zaman Karaçalı köyünde okul müdürüdür. Bu buluşmada Âşık Ova'dan Deli Boran hikâyesini almıştır. (Bu bilgiler Zübeyir Ova'dan alınmıştır.)

kullandığı anlatım akışı içinde zamanı belirleyen fiiller, sahne tasvirlerinde kullanılan sıfatlar, sahneden sahneye geçişi sağlayan söz kalıplan" ile müzik kabiliyeti, şahsi üslûbun belirlenmesinde önemli kriterlerdir." bilgisini aktarmaktadır (Görkem, 1999: 364).

Bu noktadan bakıldığında da Mehmet Ova da hikâye anlatmada hem sazı hem sözü kullanmaktadır. Mehmet Ova: "Efendim, zaman-ı saadette bir güzel varıdı, gendi gendine ününe yaymış, ünü dâlmış, matı gelmiş. Bir de âşık⁸ varıdı, Deli Boran isminde." şeklinde halk hikâyelerinin giriş kısmında kullanılan, masallarda kullanılan kalıp ifadelerle giriş formeliyle hikâyeye başlamaktadır ve bilinmeyen bir zaman ve mekâna işaret ederek dinleyenleri kurmaca bir dünyaya çekmektedir.

Hikâye esnasında da türkölü kısma: "Bakalım, ne söyledi; çekdi âşık sazını; Boran eli gulâ atdı; çekdi sazı eline. Bakalım ne söylüycü?; Efendim, biliñ ki benim dilim kekeç, ancak sazım verir habarı. Gétiriñ sazı. Sazını gucâna çekdi. Aldı bakıyım Boran ne söyler?" gibi ifadelerle geçiş formellerini kullanarak hem dinleyicide merak uyandırmakta hem de türküyeye geçeceğini haber vermektedir. "Onlar érdi muradına, diyniyenner de érsiñ muradına." şeklinde de bitiş formelini kullanmaktadır.

Hikâyede altı manzum bölüm bulunmaktadır. Bu manzum bölümlerden üçü; üç dörtlükten, ikisi; dört dörtlükten, geriye kalan biri de beş dörtlükten oluşmaktadır. Bunlardan ikisi sekizli hece ölçüsüyle, üçü on birli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Manzum kısmın birindeyse ölçü genel olarak on birli hece ölçüsüdür, ancak düzensizlikler vardır. Malum olduğu üzere halk hikâyesi anlatıcılığında saz, sözdeki eksikliği kapama gücüne sahiptir, özellikle âşığın canı istediği gibi heceleri uzatarak söylemesi, konuşma dilinde olduğu gibi kelimeleri yuvarlaması, hece yutumu gibi durumlar manzum kısımlardaki hece kusurlarını örtmektedir. İncelenen hikâyede de manzum kısımlarda bu husus kendini birçok yerde göstermektedir.

Metin içinde dipnot şeklinde bu türkölü hikâyede geçen manzum bölümler başka yerlerde geçen manzumelerle ilişkilendirilmiştir. Hikâyeden sonra ise Yaşar Kemal'in derlemesinde geçen manzumelerle karşılaştırılmıştır.

Âşık Ova, yöre ağızıyla ve yörenin konuşma dilinin özelliklerini, söyleyiş özelliklerini kullanarak hikâyesini anlatmaktadır. Bu yönüyle onun anlattığı hikâyeye aynı zamanda dil çalışmalarına esas olarak yörenin ağız özelliklerinin belirlenmesinde de kullanılacak bir malzeme bütünlüğü sergilemektedir.

Âşık Ova'nın, kendisi ile yapılan görüşmede anlatımında yöresel dil özellikleri kendini güçlü bir şekilde hissettirmektedir. Bu özellikler, yerel sözcüklerin ve sözcük türlerinin kullanımı şeklinde kendini göstermektedir. Fiil cümlelerinin çok sık kullanıldığı anlatımlarda nadiren de olsa devrik cümlelerin kullanımı göze çarpmaktadır. Ayrıca yöresel deyimler de görülmektedir.

Hikâyede geçen ikilemeler, deyimler, benzetmeler ve kalıp ifadeler, yerel kelimeler şunlardır:

- ünü dâlmış<ünü dağılmış (ünü yayılmış)
- matı gelmiş<methi gelmiş (methedildiği bilinmiş)
- boy post (boy pos, endam)
- halı galmamak<hali kalmamak
- suratına daşınan vuruk gimi gapgara ét- (yüzüne taş ile vurmuş gibi kapkara etmek),
- total eşşekli kimse (fakir kimse),

⁸ Âşık Mehmet Ova, kelimedeki /a/ sesini kısa söylediği için uzatma konulmamıştır. Muhtemelen Âşık Ova, saz çalıp türkü söyleyen âşık ile birine gönül veren kişi anlamında âşık arasında bu kısaltmayla bir ayrım yapmaktadır.

arıya gét- (boşa gitmek, heba olmak anlamında bir deyimdir ancak hikâyede güzelliğinin mahvolması anlamında kullanılmıştır),

onuñ gimi<onun gibi,

diliyiñ altındā baklıya çıkar-<dilinin altındaki baklayı çıkar- (dilinin altındaki baklayı çıkar-, asıl söylemek istediği şeyi söylemek)

türkü diyneyek (türkü dinleyelim),

Küpeli dër bir gızım yok (Küpeli isminde bir kızım yok, bu kullanım yörede konuşma dilinde sık geçen bir kullanımdır),

seni diyén geldim (seni büyük bilerek, meseleyi çözer diyerek, böyle bir düşünceyle geldim anlamında bir ifadedir),

ötesi yok (ne yapsa sonuç aynı yere çıkacak anlamında bir ibaredir),

yüke yéyni, bahaya ār mallarını (yükte hafif, pahada ağır mallar),

içi cızz et- (Ansızın içi sızlamak, çok üzölmek),

gaçıcımı<kaçıcı gibi (kaçacakmış gibi durmak),

işi bit- (kişiyile ilgili olan işin bitmesi, sona ermesi),

añsik olma- (eksik olmamak),

gücü yétme- (birşeyi yapma kudretinin olmaması hali),

dert dök- (sıkıntılarını, üzüntülerini, dertlerini bütün ayrıntıları ile bir insana anlatmak),

diyneyek bakıyım (dinleyelim bakalım),

de bakıyım (söyle bakalım, hadi),

gayalardan atılır öllüm (intihar etmek),

paltası kütükden çık- (bir kişinin kendi müşkülünün hallolması, kimseye minnet edecek durumda olmaması, işinin neticeye ermesi),

eliminen yapacām (bu işle bizzat ben ilgileneceğim),

zorruk çıkar-<zorluk çıkarmak (engel olmaya çalışmak),

gafasına yık-<kafasına yıkmak,

cıñgırdānı mıñgırdānı topla- (nesi var nesi yoksa her şeyini almak, geride birşey bırakmamak),

çalıñ çarıñ<çalıñ çağırıñ (çalıp çağırarak, gönlünden ne geliyorsa onu yapmak),

bir şeytan talazı gelirse (bir kasırğa gelirse, ortaya çıkarsa),

ay gimi parradı ā<ay gibi parladı ağa (buradaki ağa dinleyicilere hitabeden konuşma arası kullanılan bir sözdür),

döşüne vur- (ah etmek, pişman olmak),

(senin) edeñ bir oyun oynar (bu karşında duran kişi, yanın senin eden sana bir oynar, seninle ilgili bir iş çevirir),

yoñsa<yoksa

dün gurdular<düğün kurdular,

diziniñ dibinden kakma- (hiçbir yere gitmemek, yanında bulunduğu kişiden ayrılmamak, onu yalnız bırakmamak),

diynendir- (eğlendirmek, neşelendirmek),

iddāya gir- (iddiaya girmek),

kellesi cellatlık (başı vurulacak kişi, öldürülecek kişi),

sabah olsun, hayrolsun (işlerin hayırla sonuçlanması ümidiyle söylenen bir sözdür),

çekip gét- (terk etmek, ayrılmak),

kellesi gét- (öldürülmek),

emir ver-,

sāndan solundan<sağından solundan (hiçbir şekilde, hiçbir yerinden)

guş ganadıyınan erkek damarıyınan geçerse (kesinlikle etrafında kuş bile uçmayacak, erkek namına hiçbir şey etraftan geçmeyecek)

kellesini kes-,

habarıñız olsun<haberiniz olsun (duyduk duymadık demeyin anlamında ikaz anlamında bir sözdür), sıkı mı ki,

habar al-<haber al-,

türkü söyle-,

yalıñ gılıç (elinde kılıçla hazır bir şekilde),

gafasını çevir- (merak ederek bakmak için dönmek),

gıl bölüğü<kıl bölgesi,

garın bölüğü<karın bölgesi

gepirtir mepirtir (ne sesi olduğu tam olarak belli olmayan ufak tefek gürültü),

diri dut- (canlı bir şekilde yakalamak),

köye moda olarak götür- (ibret olsun diye götürmek, merak uyandırmak),

satı da (zaten),

almış yörümüş<bir şeyin olabileceği kadar olması),

gün dā-<(gün değ-),

ölak sürüyo<oğlak sür-,

yannık yay- (yayık yaymak, ayran yapmak),

eli gulā at-<eli kulağa at- (makamlı veya ezgili bir şey söylemek için elini kulağına götürerek yankı yapmasını sağlamak veya akustik oluşturmak, türkü söylemeye başlamak)

siñ- (sinmek, pusuda yatmak, fırsatını beklemek),

öne gat-<önüne kat-,

sekmeliyep gét- (seke seke gitmek),

şarpada yakala- (ansızın ve hızlıca yakalamak),

öte patırda-, beri patırda- (kurtulmaya çalışmak için hamleler yapmak, kurtulmaya çalışmak),

iyé kötü bir hal yaşa- (iyisiyle kötüsüyle içinde bulunduğu halden, yaşadığı hayattan memnun olmak),

Allah'dan gork-<Allah'tan kork-,

biñ altın ver- (bir şeyin mümkün olmayacağını anlatmak için kullanılan bir abartı sözü),

Zorbayramölu diyén bir ā (Zorbayramoğlu isminde bir ağa),

evine elet- (evine götürmek),

selem söyle-<selam söyle-,

durum böyle böyle (ayrıntılı bir şekilde durumun izan edildiğini anlatan bir sözdür),

sözü sözün üstünde duruyo mu yōsa caymış mı (daha öncediği şeyler hala geçerli mi yoksa vazgeçti mi anlamında bir sözdür),

hoşbêşden soñra (hal hatır sorduktan sonra),

boynunu kes-,

ālamıya başla-<ağlamaya başla-,

ne biliyim<ne bileyim,

bir gayadan mı düşdü, sele mi gétدی (ne olduğu hususunda bir fikir yok anlamında bir kullanımdır),

ben diyom ki<ben diyorum ki,

o odam bir gün gaçıp gelse (o adam bir gün çıkıp gelse anlamında bir sözdür),

amanıñ ne var (lütfen, ne olur anlamında bir yalvarma ifadesidir),

kelliye yoluña godum, ya alır ya verrim (ölecek olsam bile senin için bu işi yapmaya hazırım, yapacağım; ya ölürüm ya öldürürüm anlamında bir ifadedir),

sazını gucāna çek- (sazını kucağına almak),

zıyartıña gel-<ziyaretine gelmek,

her ehtimala garşı<her ihtimale karşı,

gáyindirip guşandır-<giyindirip kuşandırmak,

buyur ét-<buyur et-

goçlar gurbannar<koçlar kurbanlar,

cahal cemeke (gençler),

iyép içdikden soñra<iyiyip içtikten sonra,

gulāna asıl-<kulağına asıl- (kulağına söylemek),

sah mi Allah diyén siyértدی (sahi mi Allah diyerek koştı),

garşı garşıya<karşı karşıya,

göz göze,

şeytan şaşırđırsa<şeytan şaşartırsa

yoldan azıl- (yolunu şaşırmaq),
 meyden verme-<meydan verme-
 lan mundar<lan murdar,
 muradına ér-<muradına er-
 zaman-ı saadette

Mehmet Ova'nın anlatımlarında, halk anlatmalarında ve özellikle de nesir halindeki anlatılarda çok sık karşılaşılan, kültürler arası özellikte olan "ara söz" kullanımı da görülmektedir.

Ülkemizde yapılan halkbilim araştırmalarının büyük bir kısmı metin ağırlıklı çalışmalardan oluşup, halk bilgisi ürünlerinin derlenmesiyle ilgili çalışmalarda elde edilen metinler hemen her tür için oldukça zengin bir külliyat oluşturacak durumdadırlar (Karakaş, 2008:234). Derlediğimiz metin de bu yönüyle ağız incelemelerine, bölgenin dil özelliklerini tespit etmeye hizmet edecek bir bütünlük göstermektedir. Metinde hem ses bilgisi hem biçim bilgisi hem de arkaik bazı dil özelliklerinin tespiti bakımından örnekler vardır.

Türkülü Deli Boran Hikâyesi

Âşık Ova'dan Derlendiği şekliyle hikâye şöyledir:

"Efendim, zaman-ı saadette bir güzel vardı, gendi gendine ününü yaymış, ünü dâlmış, matı gelmiş.

Bir de âşık vardı, Deli Boran isminde.

Bu güzeliñ elini gören elli altın, yüzünü gören yüz altın, boyunu görmüye géden bir sürü deviyenen géder.

Âşık da gıyak bir âşîdi, adı Deli Boran'ıdı amma.

- Ulan herkesiñ devesi, parası varısa benim de sazım var.

Bir gün çekdi vardı, çıkdı yokarı. (Efendim) Buyur étdiler, bunu içeriye.

- Sen âşık mısıñ?

- Evet, dedi.

- Bir türkü söyler misiñ?

- Güzeli baña gösteriñ de ondan keri söylüyem, dedi.

Dediler ki:

- Hatın şu eliñi göster de şu aşıkdan bir türkü diyniyek.

Hatın eliniñ ucunu perdeniñ ardından çıkartdı, perdeniñ ardında gizli hatın.

- De bakıyım âşık.

- Türkü elinen söylenmez ki, dedi âşık. Boya posta söylenir.

- E hatın şuna dediler gafañı çıkar yokarı, aşıkdan bir türkü diyniyek.

Hatın gafasını şöyle çıkar dı kı âşîñ içi cızz etdi.

- De bakıyım, dediler.

- Canım ben hatınıñ eñ gıymatlı yerini gördüm. Türkü boya posta söylenir. Çıkariñ hatını, ayağa kaksın, türküyü söylüyem.

Hatın ayağa kakdı. Aşğın türkü söyler halı galmadı amma mecbur çekdi sazı.

Bakalım, ne söyledi.

Şu garşımda duran güzel
Gel gonaşak yeren gimi
Doya doya yar sevmedim
Cahal gönüm viran gimi.

Dostumuñ yüzü nur m'ola
Sırımı ya da der m'ola
Cıhanda eşi var m'ola
Şu garşımda duran gimi

Deli Boran der n'olmadım
Dünyada muraz almadım
Doya doya yar sevmedim
Yandım gétdim Kerem gimi.

- Âşık bir türkü daha söyleñ mi, dediler.
- Hatın bir kere öpdürürse söylerim, dedi.
- Deli mi bu adam ya, atıñ şunu aşşā, dediler.

Gırk gız sarıldı buña, gırk tana hizmetçısı var başında. Şimdi âşık bāriyo:

- Hatını bōn öpdüm, sevdim, bir gece yanında galdım.

Beni buradan atarsañız, gétdim yere böyle dér géderim. Bir daha saña deve, altınnı dāl, topal eşşekli kimse gelmez.

- Éndir, éndir, éndir. Bacım bu bir deli, dediler. Şuña yüzüñü yaklaştırdı, öpdüm sansın, géri çek.

Hatın şöyle yüzünü yaklaştırdıydı, Boran elini doluyap bir yüzünden somurursa, suratına daşınan vuruk gimi gapgara étdi.

- Ee, hatın vallā arıya gétdiñ. Kele şu aynıya al da bak hele, dediler.

Hatın bakdı kı gapgara bir gız olmuş.

- Ulan aşık şu yüzümü de öp ne var, dedi.
- Vallā bu iş parıyanan dönüyomuş. Elli altın verirseñ öperim. Yalñız ben gaçicımı öpmem, dedi.
- Dizimiñ üstüne oturacaksın. Ben istedim gimi öpecem, dedi.

Bunu aşık diziniñ üstüne oturtdu. Ötā yüzünü de onuñ gimi garartdı. Ondan soñra çekdi sazını. Bakalım ne söyledi.

Gene bulutlandı yüzü havanıñ
Şahan gezer salağında durnanıñ
Annı top perçemli güzel seveniñ
Yürā heder olur gız kömür gözlüm.

Gözeli sevmesin ne bilir āmak
Sevip bir gözeli yüzüne bakmak
Fırsatı gelince yanaktan öpmek
Can cefa götürmez gız kömür gözlüm.

Diyo Deli Boran aslım soyusa
İncedir béleriñ, usul boyusa
Baña verdicāñ bāşış buyusa
Vallaha, billaha az kömür gözlüm⁹.

Elli altını azsınıyo yalıñız.

- Tamam aşık işiñ bitdi gét, dediler.

Aşık géttdi amma, géder hal galmadı héç.

- Ne yapıyım, istesem gelmez, gücüm yétmez.

O günüñ behrinde Béylerbéyi diyén Irahşan Béy varıdı.

- Géder buña derdimi dökerim.

Günnerden bir gün Irahşan Béyiñ gapısına geldi.

- Oo, bir aşık geldi.

O zaman béyleriñ gapısında aşık ańsik olmaz.

- De bakıyım aşık, sazıñı al da, bir diyneyek bakıyım dediler.

Çekdi aşık sazını.

Irahşan Béyimsin erkenli yollu
Bekliyo askeriñ hep sālı sollu
Altmış gısırāñ yāliyo gulunlu taylı
Benim gimi elli gişiyе saz düşer.

Sen bir béysiñ de yōdu dengiñ
Aşī deli éder verdiđiñ vergiñ
Eliñde mızırak, yanıñda gargiñ
Gollarıña cıñgırdaklı baz düşer.

Gene atlar çekiliyo şol goca handan
Gılıcıñ balçā dolar mı gandan
Efendim Küpeli'yi isderim senden.
Āşıña böyle güzel gız düşer¹⁰.

- Ulan âşık benim Küpeli dér bir gızım yok. Sen şu diliyiñ altındā baklıya çıkar.

Şimdi âşık diz çökdü, yalandan bir āda başladı.

⁹ Türkünün bir benzeri için Şahan Gezer Sulağında Turnanın isimli güzellemeye bakılabilir (Işık-Onar, 2015: 12).

¹⁰Türkünün bir benzeri için Altı Kısrağın Var Kulunlu Taylı şeklindeki şiire bakınız (Işık-Onar, 2015: 12).

- Efendim anam öldü, dayandım; babam öldü, dayandım. Yalnız bir beşik kertme nişannım varıdı. Bunlar ölünce bunu baña vermiyolar. Seni diyén geldim. Sen de yardım étmezseñ şo gayalardan atılır öllüm.

- Ulan âşık derdiñ bu mu? Yoñsa başka bir derdiñ var mı?

- Efendim, bundan büyük dert mi olur?

- Çal, söyle ulan. Sabah olsun, hayrolsun. (Ālık bol.)

Sabah oldu. Kāya Bey isminde bir atlıbaşısı var. Çārdı Kāya Béyi.

- Beş yüz atlı al yanına. Garşı geleniñ boynunu vur. Bu āşîñ nişannısın al getir. Dünü eliminen yapacām.

Bindi atlı. Bir sabah yétişdiler gızıñ yanına. Atlılar etrafı sardılar. Deli Boran merduvana yokarı çıkdı.

- Ey hatın, şöyle bir etrafa bak. Eñar bir zorruk çıkarırsañ binayı gafaña yıkarım.

Hatın bakdı, ötesi yok. Yüke yéyni, bahaya ār mallarını, cıñgırdānı mıñgırdānı topladı.

- Ey gırk tane kızlar, buruya size hiba etdim. İlder çalıñ çāriñ, isder baba evine gédiñ.

Atlar çekildi, Boran ata bindi. Gız da beraber. Hızarı çekdi.

- Ulan Boran sakın benden ayrılma, beni görüllerse seni oruya eletmezler.

- Aman hatın senden ayrılır mıyım?

Üzengiye asıldı. Köyüñ meydanına vardılar. Evelden gelin atınan gelirdi. Herkes atı goyurdu meydana. Herkes gétdi. Boran bakdı kı gendinden başka kimse yok. Gendi geliniñ yanda diñeliyo.

- Ulan ben de goyarrım atı.

Kāya Béy, géride beklerimiş. Bir şeytan talazı gelirse. Geliniñ duvānı aldı, vurdu yere. Gelin ay gimi parradı ā. Kāya Béy, döşüne vurdu.

- Ulan Boran bu gelini elli yüz metre ötede görsem idi, seni buruya getirmezdim. Saña gene de edeñ bir oyun oynar dedi.

Gelin geldi. Çaldılar çārdılar, dün gurdular. Boran'a bir oda verdiler. Nikānı yaptılar. Boran'ı odasına gönderdiler.

Ā çārdı:

- Ölüm saña beş gün izin. Gece gündüz hatınıyıñ diziniñ dibinden kakmıyacaksıñ. Altıncı gece geleceksiñ. Gene beni diyendireceksiñ.

- Aman ā, bön gene.

- Yook, gét, geliniñ yanna.

Boran içerden çıkdı zaman, dışarıda Kāya Béy varımış.

- Boran, dedi, ölüm beş gün izin de ben aldım saña, iziniñi on gün yaptım. (Hanı bir oyun oynuyacādı ya.)

- Peki, dedi.

Boran beş gün gelmedi. Altıncı gün olunca,

- Bön bir türkü diynerik, dedi ā.
- Boran'ın paltası kütükden çıkdı, gelmez, dedi, Kāya Béy.

Gelir, gelmez. Bunnar iddāya girdiler; bir sürü deveden deviye. Boran gelmedi. Devesini çekdi gétđi Kāya Béy. Boran beş gün gelmedi. Kāya Béy, beş devesini çekdi gétđi. Beş deve gédince İrahşan Béy dedi ki;

- Boran'ın kellesi cellatlık.
- Boran'ın sıkı bir gapıcısı varımış. Hemen yétişdi.
- Boran, kelleñ gétđi, gaç, dedi.

Manisa'nın arkasında Gürz dā varımış. O Gürz dāna çekdi, gétđi Boran. Cellatlar yalıñ gılıç geldiler.

- Boran?
- Boran gaçdı, dediler.

Ā, bir emir verdi ki;

- Boran'ın gonānın 150-200 metre önden, arkasından, sāndan, solundan guş ganadıynan erkek damarıynan geçerse kellesini keserim, habarıñız olsun.

Kimse sıkı mı ki Boran güzel bir gelin getirmiş, acaba gafamızı çevirip de oña bakak.

Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yédi sene oldu, Boran gaçalı. Boran'ın gıl bölüğü, garın bölüğü héç bişe yok. Bir de köyde sergaplan avcısı varıdı. Gaplanın boynundan dutdu mu bayā bir kedi dutuyo gimi olur, alır atar. Yarın da bayram. Sergaplan avcısı ava çıkdı, Gürz dāna. Avcılar sabah namazı gözüyünen varır yétişir. Gürz dāna nasıl géyik gelecek. Şimdi... Garşıdan bir daş dökülür. Gepirti mepirti olur. Ulan avcı bakdı ki garşıda bir mahluk görünüyo; kakarsa adam, gelirse géyik. Géder bunu diri dutarım. Köye moda olarak götürürüm.

Bu Boran'ıdı. Yédi senede elbisesi sökülmüş. Satı da birez gıllıydı. Gösünü bir gıl almış yörümüş, gün dāmiş. (Gürz dānın dibine köylüler yazlā çıkarımış.) Boran Gürz dānın depesine çıkdı. Gızlar gelinner kimi ölak sürüyo, kimi efendim yannık yayıyo. Boran eli gulā atdı. Avcı da siñiyo buña.

Ben de çıkdım Gürz dāna
Seyir étdim éllerine
Bölük bölük evler gonmuş
Ovasının çöllerine

Bir gız da ölaklarını öne gatmış, sekmeliyep gédiyo.

Şo gızın evden çıkışı
Cerene beñzer bakışı
Murat'ın coşkun akışı
Bañzer meşe sellerine

Boran hocalar hocası
Okuyup yazdım hecesi
Yarın da bayram gécesi
Yar gına yaksın ellerine

Bunu diyen Deli Boran
Sevdine de gönül veren
Top top olmuş âca ceren
Géder dosduñ yollarına

Avcı geldi, Boran'ın bélinden şarpada yakaladı. Boran öte patırdadı, beri patırdadı. Herif gaplını zapdediyo, Boran'ı goyarır mı?

- Ulan avcı ben iyé kötü bir hal yaşıyom, Allah'dan gork beni bırak.
- Yook.

Hanımiñ, Kúpeli hanımıñ gendine türkü söyledinde verdinde verdî elli altın bir gön kemerde bélinde bālı duruyodu.

- Ulan avcı şonuñ içinde elli altın var.
- Ulan baña biñ altın verseñ, gene bırakmam seni.

Avcıniñ bir ipi olur, géyik bālyap götürmek için. Boran'ı çekdi, bāladı. Zorbayramölu diyén bir ā daha varıdı. Boran'ı aldı, Zorbayramölu'nuñ evine eletdi.

- Ulan ney bu avcı?
- Vallā durum böyle böyle. Bu adam yédi sene oldu kaçak, dāda dutdum.
- Peki gét bakıyım, şo İrahşan Béy'den bir habar al. Onuñ sözü sözün üstünde duruyo mu, yōsa caymış mı?

Gétđi avcı, Béy evde yōmuş. Hanımı varımış. Hoşbésden soñra,

- Bak hele hanım, dedi. Siziñ buradan bir aşık gaybolmuş. N'oldu adam?
- Ne biliyim, bir gayadan mı düşdü, sele mi gétđi. Bir daha gelmedi.
- E, ben diyom ki o odam bir gün kaçıp gelse, ā buña ne dér?
- Āniñ sözü söz geldi mi boynun keser, ne désiñ?

Avcı ordan çıkdı, bakdı kı Kúpeli evinde. Kúpeli müjde Boran geldi. Hele bir gelsin, amanıñ ne var görüyüm. Sōra da düşündü ki gelirse gendini keserler.

- Mādem yaşıyomuş, benden çok selem söyleñ, gelmesin.

Geldi avcı. N'étdiñ, dédi Zorbayramölu. Ā yōmuş, ailesi de āniñ sözü söz, Boran gelirse boynunu keser. Boran başladı, ālamıya.

- Ulan ne ālıyoñ Boran?
- Benden başka ālıyacak var mı, dédi, çekdi sazı eline. Bakalım ne söylüyci?

Niçe güzel gördüm altın cereli
Niçe yit gördüm gelir abalı
Ā derin evli de büyük ovalı
Aşiretten ayrı düşdüm ālarım

Öl baña habar salmış gel diyén
Aralıkda zalım engel var diyén
Nazlı yarı has bāçada gül diyén
Dérdim aklıma düşdü ālarım

O yar baña habar salmış gelmesin
Aralıkda zalım engel olmasın
Nazlı yarıñ ā dōşünüñ dümesin
Çözdüm aklıma düşdü ālarım

Yazık oldu baña şu genç yaşımda
Cümle âlem devranında düşünde
Vahşi hayvan gimi dālar başında
Gezdīm aklıma düşdü ālarım

Zatını da Deli Boran zatını
Gene éyliyem Küpeli'niñ matını
Ā cübbeli samur kürklü atımı
Sardīm aklıma düşdü ālarım¹¹

- Ulan Boran ālama, dēdi, Zorbayramōlu. Bu kelliye yoluña godum, ya alır ya verrim dēdi.

Bir adam gönderdi İraşşan Bēy'e. Zorbayramōlu zıyarıtıña geliyo, herhangi bir maksadı yok. Ā, gene de her ehtimala garşı bēş on atlı aldı. Boran'ı géyindirdi, guşandırdı. Onu da aldı yanna. Sürdü, Zorbayramōlu'nuñ yanna. Zorbayramōlu, atlılar gönderdi. Bunnar garşılandı. Buyur étdiler. Goçlar, gurbannar kesildi. Ālar birbiriyinen barışiyolar. Cahal cemeke çadırlara, ālar, köye gelen adamlar oduya oturdular.

İraşşan Bēyiniñ gözü Boran'da. Yiyép içdikden soñra;

- Bak hele ölüm ben saña bēş gün izin verdim, neden gelmediñ?
- Efendim, biliñ ki benim dilim kekeç, ancak sazım verir habarı.
- Gétiriñ sazi.

Sazını gucāna çekdi. Aldı bakıyım Boran ne söyler.

Efendim, sultanım sen beni diyne
Seniñ günleriñde gamsız gezilir
Hangı yumuşuñdan yüzüm dönderdim
Şeytan şaşırdırsa yoldan azılır

Sen bir béysiñ de erkenli yollu
Ayrılık elinden şu sinem dālı
Yēdi yıl oldu gollarım bālı
Gül gümenim bu günlerde çözüür

Boran böyle bir türkü söylüyodu. Birisi vardı Küpeli'niñ gulāna asıldı.

- Müjde Boran geldi, āniñ odasında türkü söylüyo.
- Sah mi Allah diyen Küpeli hanım siyértti. Odaniñ penceresinden bakdı ki Boran'ınan garşı garşıya, göz göze geldi.

¹¹ Türkünün bir benzeri için Ara Yerde Engellerim Var Deyi isimli güzelleme bakılabilir (Işık-Onar, 2015:13).

Havluñda yâkir gumrular gazlar
Çalınır odañda alışgın sazlar
Gene Kûpeli'yi gördü bu gözler
Ah çekerim gara bârim ezilir.

Diyo Deli Boran bu böyle olur
Ancak bir garara şol mevlam durur
Efendim guluñu everseñ n'olur (afétseñ)
Haca gétmiş gadar sevap yazılır.

- Bak hele ölüm, sen dédiñ ki 'Şeytan şaşırırsa yoldan azılır' dédiñ, seni hangi şeytan şaşırtdı.

Dédi ki;

- Efendim, baña beş gün izin verdiñ, Gapiya çıkdımında, Kāya Béy dédi ki, 'Boran, beş gün de ben izin aldım, on güne gadar gelmiyeceksiñ' dédi. Ne biliyim efendim. Ben saña o gün gene gétmiyem dédimidi. Onuñ için gelmedimidi.
- Lan Kāya, -on senelik atlıbaşısı, böyle bişiye meyden vermez sanıyo- bak hele lan öyle mi, Kāya Béy? dédi.
- Ā, ben bir şaka yapdımıdı,
- Lan mundar, benim develeri çekip géderken héç şakañ yödu ya, dédi.
- Bālañ şunu, dédi.

Kāya Béy'iñ elini ayānı bāladılar. Bir de deli beygiriñ ardına bāladılar. İki de gırbaç vurdular. Beygir öyle gaçıyo ki daha gédiyo Kāya Béy, daha gédiyo Kāya Béy. Bir daha géri dönmedi. Boran'ı da Kûpeli'ye teslim etdiler.

Onlar érdi muradına, diyniyenner de érsiñ muradına.

Yaşar Kemal'in İsmail Uz'dan Derlediği Hikâye ile Mehmet Ova'dan Derlenen Hikâyenin Karşılaştırılması

Deli Boran hikâyesi Yaşar Kemal tarafından da derlenmiştir. Yaşar Kemal'in derlemesi "Sarı Defterdekiler Folklor Derlemeleri" adıyla yayımlanan kitapta 287 ile 307 sayfaları aralığında verilmektedir (Kemal, 2007:287-307). Yaşar Kemal, hikâyeyi Kadirli, Harkaçtığı köyünden İsmail Uz'dan derlemiştir. Bu derleme de ilk olarak Sebahattin Eyuboğlu tarafından Yaşar Kemal'in "Gökyüzü Mavi Kaldı" adlı seçkinde yayımlanmıştır.

Deli Boran hikâyesi asıl işi halk edebiyatçılığı olmamasına rağmen Düziçi'nin değerlerinin kayıt altına alınması için çaba sarf eden ve bu noktada derleme çalışmalarında bulunan Bekir İşlek tarafından da derlenmiştir. İşlek, hikâyeyi Düziçi Çitli köyü âşıklarından Âşık Karayiğit Osman (İper)dan derlemiştir. Bu derlemeyi de 2012'de yayımladığı kitabında 203 ile 223 sayfaları aralığında yayımlamıştır. Âşık Karayiğit Osman, hikâyeye başlamadan önce: "*Şimdi Deli Boran ismindeki bir halk hikâyesini anlatacağım. Bu Deli Boran'ı Düziçi'nin Gökçayır köyünden Âşık Mehmet Ova isimli, mahlası Hasanoğlu olan hocamdan öğrendim ve ondan aldım.*" (İşlek, 2012:204) demektedir. Yani âşık bu hikâyeyi bizim derleme yaptığımız âşıktan almıştır.

Karayiğit Osman'ın anlattığı hikâye de değerlidir ancak bizim derlediğimiz hikâye Karayiğit Osman'ın hikâyesinin aslıdır. Her âşığın kendine göre bir anlatma usulü, kendine göre bir üslubu vardır. Âşık aynı zamanda hikâyeyi değiştirme, geliştirme, hikâyeye ekleme yapma, hikâyeyi kısaltma, kendine göre yorumlama salahiyetine sahiptir, ancak manzum kısımlar genellikle aynı

kalır bu da birazcık âşığın hıfzeme kudretine bağlıdır. Âşık Karayığit Osman da bir âşıktır ve kendi kudretince hikâyede birtakım değişiklikler yapmıştır.

İşlek: "Siz hiç Deli Boran türküsünü Çukurovalı âşıklardan dinledikten sonra bir de çağdaş yorumcuların aranjelerinden dinlediniz mi? Dinlemesiniz daha iyi edersiniz. Genetiği ile oynanmış domates tadından başka bir tat alamazsınız." (İşlek, 2012: 98) demektedir. Bu iki hikâyeye aynı kişiden çoğalan, ama farklılık arz eden bir yapıdadır. Bizim derlememizden yaklaşık on beş yıl daha sonra yapılan diğer derlemenin de anlatıcılarının farklı olmasından dolayı farklı kıymetleri haizdir.

Çalışmanın bu kısmında Yaşar Kemal'in İsmail Uz'dan yaptığı derleme ile Âşık Ova'dan yapılan derleme bazı noktalardan değerlendirilmiştir. Başka birileri tarafından veya başka bir zamanda da Âşık Ova'nın anlattığı hikâyeye ile Âşık Karayığit Osman'ın anlattığı hikâyeye karşılaştırılabilir. Bu çalışmada nasıl ki iki derleme arasında aşağıdaki farklılıklar tespit edilmişse görülecek ki yan yana iki köyden iki âşığın anlatımları arasında da o kadar farklılıklar tespit edilecektir.

Âşık Ova'dan derlenen hikâyede doğrudan "bir aşık vardı, gıyak bir aşdı, Deli Boran isminde" şeklinde Deli Boran'ın ailesi ve çocukluğuyla ilgili hiç bilgi verilmemektedir. Ancak Yaşar Kemal'in derlemesinde Deli Boran'ın Irışvanoğlu isminde bir dayısının olduğu, annesinin Kınalı isminde olduğu, dayısının annesiyle babası Öksüz Yakup'u bir pınar başında cilveleşirken yakaladığı, buna kızarak bacısını başka birine verdiği, kına gecesinde Öksüz Yakup'un bir çerçi vasıtasıyla bir türküyü şifre olarak vererek Kınalı'yı pınar başında beklediğini bildirmesi, beraber kaçtıkları, bir mağarada yaşadıkları, altı ay sonra Öksüz Yakup'un öldüğü, kışlık, boranlı bir günde de Boran'ın doğduğu, beş altı yaşına gelince Kınalı'nın öldüğü, cebinden de Irışvanoğlu'nun bacısı olduğu bilgisinin yazılı olduğu bir kâğıdın bulunduğu, Irışvanoğluna haber verildiği, on-on iki yaşına kadar dayısıyla kavuşmadığı, dana çobanlığı yaptığı, Küpeli hatun isminde bir kızın ünlendiği ve deve vererek görmeye gelindiği, Boran'ın da bu hevesle Küpeli'nin konağına geldiği hikâyeye edilmektedir (Yaşar Kemal, 2007:287-291). Âşık Ova'nın da tam bu noktada; " zaman-ı saadette bir güzel vardı, gendi gendine ününe yaymış, ünü dâlmış, matı gelmiş." şeklinde hikâyeye giriş yaptığı görülmektedir.

Âşık Ova'nın anlatımında Deli Boran parası olmadığı için konakta orada bulunanları şenlendirmek için bir türkü söylemektedir. Diğer derlemede ise Boran, kahvede biriken kişilere bir türkü söylemektedir, bu vesileyle Boran'ın bir türküsü de verilmektedir, böylece âşıklığını göstermiştir ve kızın yanına da bu âşıklık sıfatıyla gidebilmiştir.

Her iki derlemede de Küpeli'nin güzelliğinden, ününün yayıldığından, tabir caizse ağırlığınca altınla görmeye gelindiğinden, etrafında kırk tane hizmetçi kız olduğundan bahsedilmektedir ancak ilaveten Yaşar Kemal'in derlemesinde bu kızların hepsinin kulağının küpeli olduğu söylenmektedir. Her ikisinde de Boran, âşıklık vasfıyla Küpeli'nin konağına gelmiştir. Her ikisinde de kızların Boran'dan türkü isteği vardır ancak iki derlemede o esnada söylenen türküler aynı değildir. Küpeli ile Boran'ın karşılaşma şekli de aynı değildir.

Âşık Ova'nın anlatımında Boran, Küpeli'yi türkü, boya posa söylenir diyerek, Küpeli'nin önce elini görmüştür, kızların ısrarıyla Küpeli'nin yüzünü görmüştür, bundan çok etkilenmiş ve en kıymetli yerini gördüm, çıksın dışarı türküyü boyuna posuna söyleyeyim fikriyle Küpeli'yi görmüştür. Diğer derlemede ise âşığın türküsünde geçen bir şeyi merak eden Küpeli'nin perdeyi aralamasıyla âşık Küpeli'yi görmüştür ve bayılmıştır, uyanınca da bir türkü daha söylemiştir. Küpeli'nin 'Kovun gitsin!' ikazıyla âşığın 'Bahşış almadan gitmem.' şeklindeki tartışmaya yer verilmektedir.

Âşık Ova'nın hikâyesinde ise kızlar bir türkü daha istemiştir, mukabilinde ise âşık Küpeli'yi öpmek istemiştir, bu arada bu derlemede Küpeli ismi hikâyenin bu kısmında henüz geçmemektedir, ilerleyen kısımda Boran'ın Irışvanoğlu'ndan yardım isteğini bildiren türküde geçmektedir. Âşığın eğer kendisine öptürmezlerse gittiği her yere hatını öptüğünü, sevdiğini

söyleyeceğini belirtmesiyle kızların; "Yanına yaklaş, geri çekil, öptüm sansın." şeklindeki düzenleri âşığın arkadan hatının boynunu dolayıp okkalı bir şekilde öpmesiyle, hatının yüzünü morartmasıyla, hatının isteği üzerine diğer yanağını öpüp morartmasıyla, âşığın bir türkü daha söylemesiyle son bulmaktadır.

Olayın son kısmı, öpme kısmı her iki derlemede de vardır. Ufak tefek farklılıklarla âşığın söylediği türkü de aynıdır, ancak Yaşar Kemal'in derlemesinde bir dörtlük fazladır. Her iki derlemede de âşık Küpeli'den etkilenmiştir ve onu alma gayretine düşmüştür.

Âşık Ova'nın anlatımında Boran'ın Irışvanoğlu'yla karşılaşması, ki hikâyede Boran'ın dayısı olduğu belirtilmemektedir, derdine Irışvanoğlu'ndan derman bulmaya gelmesiyle olmaktadır. Yaşar Kemal'in derlemesinde ise Boran, Küpeli'nin oradan ayrıldıktan sonra bir kahveye varmıştır ve kahvede Irışvanoğlu'nun yeğeni olduğunu söyleyince dayısının kendisini çok aradığını, tek varisinin kendisi olduğunu öğrenir ve Irışvanoğlu'nun aşiretine varır, orada bir türkü söyler, Boran olduğunu, evveliyatını bir bir anlatır. Mehmet Ova'nın hikâyesinde Irışvanoğlu'na söylenen türküyle, Yaşar Kemal'in derlemesindeki türkü aynı değildir.

Her iki derlemede de Boran'ın derdine çare Irışvanoğlu'ndan gelmektedir. Irışvanoğlu, adamlarını toplayıp Küpeli'nin konağını basmaktadır ve Küpeli'yi kaçırmaktadır. Âşık Ova'nın anlatımında kız, kendi güzelliğini bildiği için yolda başına bir hal geleceğini, kendisini Boran'a yar etmeyeceklerini bildiğinden Boran'a kendisini gizlemesini istemiştir, Yaşar Kemal'in derlemesinde ise kız kime kaçırıldığını bilmemektedir. Ancak her iki derlemede de Küpeli'nin Boran'a yar olmamasına sebep bir kişi vardır. Âşık Ova'nın anlatımında bu, Irışvanoğlu'nun kâhyasıdır, diğer derlemede ise Irışvanoğlu'nun bölük kabadayısıdır.

Bu kişinin Küpeli'yi görme şekli de iki derlemede aynı değildir. Âşık Ova'nın anlatımında kâhyanın 'bir şeytan talazıyla gelip, gelinin duvağını açmasıyla', diğer derlemede bölük kabadayısının gelini görme isteğinin bir kasırğa vesilesiyle gelinin yüzünün açılmasıyla gerçekleştiği görülmektedir.

Âşık Ova'nın anlatımında 'gelin ay gimi parladı'; diğer derlemede 'buluttan ay çıkmış gibi' benzetmeleriyle bu görünme belirtilmektedir.

Her iki derlemede de bu görme kâhyada veya bölük kabadayısında bir kine, bu kin de Boran'ı alt etme düşüncelerinin oluşmasına sebep olmaktadır.

Neticede Boran ile Küpeli evlenmiştir. Gerdek yeriyle ilgili Âşık Ova; "Boran'a da bir oda verdiler." demektedir, diğer derlemede ise 'Bir çadıra gelini indirdiler.' denmektedir. Çadır kelimesi Boran'ın dayısının kendine üç gün izin vermesinin anlatıldığı kısımda da 'Üç günden sonra... çadırına git.' ifadesinde de geçmektedir.

İrışvanoğlu'nun Boran'a gezip tozması veya yanına gelme gereğinin olmadığı günle ilgili de iki derlemede farklılık bulunmaktadır. Âşık Ova; " Ölüm saña beş gün izin. Gece gündüz hatınıyın diziniñ dibinden kakmıyacaksın. Altıncı gece geleceksin. Gene beni diynendireceksin." şeklinde izin gününü beş gün olarak belirtmektedir. Diğer derlemede ise; "Üç günden sonra..." ifadesinde de görüleceği gibi üç gün olarak geçmektedir.

Kâhya veya bölük kabadayısı öcünü almak için bu arada devreye girmektedir. Boran'a verilen izin gününü değiştirerek planını devreye sokmaktadır. Âşık Ova; " Boran, dedi, ölüm beş gün izin de ben aldım saña, iziniñ on gün yaptım. (Hanı bir oyun oynuyacadı ya.)", diğer derlemede de; "Dayıyın evladı olmadığından vicdanı kısa, üç gün müsaade de ben aldım, git altı gün sonra gel." şeklinde verilmektedir.

Kâhya veya bölük kabadayısı her iki derlemede de Irışvanoğlu'yla Boran'ın kararlaştırılan günde gelip gelmeyeceğiyle ilgili iddiaya girmektedir. Her iki iddiada da kahyanın veya bölük kabadayısının desisesiyle kararlaştırılan gün iki katı olarak görülmektedir. Kahya veya bölük

kabadayısı da buna güvenerek Irişvanoğlu'yla iddiaya girmektedir, maksadı Boran'ı gözden düşürmek, böylece Küpeli'ye sahip olmaktır.

Kararlaştırılan günlerin son gününde kâhya veya bölükbaşı Irişvanoğlu'na gelir. Irişvanoğlu akşam türkü dinleyebileceklerini söyler. Kâhya veya bölük kabadayısı Boran'ın gelmeyeceği tahmininde bulunur ki kendisi için bu bir gerçektir. Her iki derlemede de Irişvanoğlu ile kahya veya bölükbaşı bir katar devesine iddiaya girerler. Âşık Ova'nın anlatımında bir gün sonra kahya iddiayı kazanma bahanesiyle alır devesini gider, diğer günlerde alıp devesini gider, beş deveden sonra Irişvanoğlu; "Boran'ın kellesi cellatlık." der. Diğer derlemede ise üç günün sonunda Irişvanoğlu; "Bunun anasında meymenet yoktu ki danasında olsun, Boran'ın boynunu vurduracağım." der. Bu karar Âşık Ova'nın hikâyesinde Boran'ın sadık kapıcısı tarafından Boran'a iletilir, diğer derlemede ise aşiretin adam öldürmeyi davul vurdurma ile ahaliye bildirme geleneğiyle Boran'ın haberi olur, Boran altı gün sonra dayısının yanına gelirken kararı yolda bir adam söyler.

Boran bunu duyunca Âşık Ova'ya göre Manisa'nın Gürz dağına, diğer derlemeye göre Gültepesi'ne kaçar. Boran'ın kaçtığı öğrenilince Âşık Ova'nın hikâyesinde Irişvanoğlu; "Boran'ın gonânın 150-200 metre önden, arkasından, sândan, solundan guş ganadıyınan erkek damarıyınan geçerse kellesini keserim, habarınız olsun." der ve Boran yedi yıl gelmez. Diğer derlemede ise Irişvanoğlu, Küpeli Hatun'a seni babanın evine göndereyim der, ama Küpeli Hatun gitmez ve bey de kendi çadırını kazık kazığa Küpeli Hatun'un çadırına bağlar. Her iki derlemede de Boran yedi yıl kayıp olarak geçmektedir.

Boran'ın bulunuşu iki derlemede de bir ser kaplan avcısı vasıtasıyla bir pınar başında gerçekleşmektedir. Irişvanoğlu'nun baş kaplan avcısı bir bayram arifesinde Âşık Ova'ya göre Gürz dağına, diğer derlemeye göre Gültepe'ye ava çıkar, bir pınar başında beklemeye başlar. Bu esnada pınara Âşık Ova'ya göre 'kakarsa adam, gelirse geyik", diğer derlemeye göre 'insan denilse insan değil, ayı denilse ayı değil" bir mahlûkat gelir, Âşık Ova'ya göre elini kulağına atar ve bir türkü söyler, avcı da bunu yakalayıp köyde ona buna gösterip para alma hayalleri kurar. Diğer derlemeye göre mahlûkat suyunu içer, bir of çeker, taşın başına oturur, saz çalmaya başlar, avcı da bunun don değiştiren bir cin olduğuna hükmeder, Boran, türküsünü söyler. Boran'ın burada söylediği türkü bazı değişikliklerle birlikte iki derlemede de aynıdır.

Türkünün sonunda "Bunu diyen de Deli Boran" ifadesinden hareketle avcı, Boran'ın kim olduğunu anlar ve yakalar. Boran öldürülme korkusuyla gitmek istemez, avcıya kendisini bırakması için yalvarır. Hatta Âşık Ova'ya göre Küpeli'yi gördüğünde ondan aldığı elli altın Boran'ın kuşağındadır ve avcıya onu almasını, kendisini bırakmasını ister. Avcı, Boran'ı bağlar, Âşık Ova'ya göre Zorbayramoğlu diye bir beye götürür, diğer derlemede ise Boran avcının evine götürülür, avcı Boran'ın dayısının niyetini öğrenmek için Irişvanoğlu'na gider, Boran'ı da evin direğine bağlar, hanımına da tembihlerde bulunur. Avcı, Boran'a aslında Küpeli'nin bir yere gitmediğini, dayısının kendisini affettiğini söyler. Avcı, Irişvanoğlundan bunu teyit eder, döner, Boran'ı tıraş eder, giyindirir kuşandırır, dayısına götürür.

Kaybolduğu yedi yıl içinde Boran'da olan değişikliği Âşık Ova; " Boran'ın gıl bölüğü, garın bölüğü héç bişe yok. Yédi senede elbisesi sökülmüş. Satı da birez gıllıydı. Gösünü bir gıl almış yörümüş, gün dâmiş." şeklinde anlatmaktadır. Diğer derlemede ise Boran yedi sene açık, çıplak gezmiştir, sırtta elbisesi kalmamıştır, her yeri ayı malağına dönmüştür, kıllanmıştır.

Boran'ın affedilip affedilmemesiyle ilgili Âşık Ova, yukarıda anlatılanlardan farklı bir bilgi vermektedir. Avcı, Boran'ı Zorbayramoğlu'na götürür, Zorbayramoğlu durumu anlar, Irişvanoğlu'nun niyetini öğrenmek için bir adam gönderir ve hala Boran'ı affetmediğini öğrenir, adam aynı zamanda Küpeli'ye de uğramıştır ve Boran'ı müjdelemiştir, Küpeli de Boran'ın öldürüleceğini düşünerek yaşadığını öğrendiğine sevinir ve gelmemesi gerektiğini söyler. Bu haberi duyan Boran, ağlar ve Zorbayramoğlu'nun yanında bir türkü söyler, bundan etkilenen

bey, Boran'a kellesini Boran'ın yoluna koyduğunu söyler, adamlarını toplar, Irişvanoğlu'nu ziyarete gider, bir barış ziyafeti düzenlenmiş olur, Irişvanoğlu durumu sorar, Boran'da ben ancak sazımla anlatırım diyerek orada bir türkü söyler, biri Küpeli'ye de haber verir. Boran, Türküsünde;

"Efendim, sultanım sen beni diyne
Seniñ günleriñde gamsız gezilir
Hangı yumuşuñdan yüzüm dönderdim
Şeytan şaşırırsa yoldan azılır"

deyince bey, şeytan şaşırırsa ifadesinin ne olduğunu sorar. Boran da kâhyanın oyununu anlatır. Irişvanoğlu durumu kâhyaya sorunca kâhya şaka yapmış olduğunu söyler, bey durumu anlar.

Her iki derlemede de bu arada bir şeytanın olduğu ve manasının çözülmesi vardır. Sonuçta Âşık Ova'ya göre kâhya, deli bir beygirin ardına bağlanır, beygire iki de kırbaç vurulur, böylece cezalandırılır. Boran da Küpeli'ye teslim edilir.

Diğer derlemede ise bir katır getirilir, bölük kabadayısı boğazından katırın kuyruğuna bağlanır, çocuklara da teneke çaldırılır, katır kaçır, bölük kabadayısı da ardında ezilir. Yeniden kırk gün toy düğün yapılır, nikâh kıyılır ve iki âşık muradına erer.

Âşık Ova'nın hikâyesi; "Onlar érdi muradına, diyniyenner de érsiñ muradına."; diğer derleme ise "Onlar yiyip içip mirazını aldı, siz de alınız." şeklinde bitmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmayla ilk defa Âşık Ova ilim âlemine tanıtılmıştır, daha önceden çeşitli kaynaklarda hakkında bilgi verilen Deli Boran'ın hayatıyla ilgili bilgilere de yer verilmiştir.

Âşık Ova'nın yetişmesinde emeği geçenlerden hareketle Gökçayır âşıklarına da değinilmiştir.

Türkülü Deli Boran hikâyesi iki aşığın anlatımından hareketle karşılaştırılmıştır.

Bu karşılaştırmada hikâyenin ana örgü olarak her iki âşıkta da sağlam bir şekilde korunduğu görülmektedir.

Âşık Ova'nın anlatımıyla İsmail Uz'un anlatımında hikâyede ufak tefek farklılıklar olduğu da görülmektedir.

Âşık Ova hikâyesinin anlatımında kendi yöresinin ağız özelliklerini katmaktadır.

Türkülü Deri Boran Hikâyesi manzum ve mensur bölümlerden oluşmaktadır. Âşık manzum bölümleri saz eşliğinde ezgili bir şekilde söylemektedir. Mensur kısımları fiil ağırlıklı olarak anlatmaktadır.

Bu hikâyede Deli Boran bir Alevi Bektaşi büyüğü olarak değil bir hikâye kahramanı olarak görülmektedir.

Hikâyenin oluşum yeri ve oluşturanı belli değildir.

Bu çalışmada Âşık Ova'nın anlatısında geçen yerel ifadeler veya deyimler de eli alınmıştır.

KAYNAKÇA

Alptekin, A. B. (1993). *Âşık Hacıkarakılçık Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler*, Kültür Ofset Basımevi. Hatay.

Artun, E. (1996). *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymani*. Adana: Adana Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.

- Bartok, B. (1976). *Turkish Folk Music From Asia Minor*. US: Princeton Üniversitesi Yayını.
- Boratav, P. N. (1945). *Halk hikayeleri ve Halk hikayeciliği*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Boratav, P. N. (1947). Çukurova'da Folklor Derlemeleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 5(3), s. 257-258.
- Eyuboğlu, S. (1978). Gökyüzü Mavi Kaldı (*Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Görkem, İ. (1999). Sözlü Kültür Geleneği Açısından Çukurovalı 'Türkülü Hikâye' Anlatıcısı Köroğlu (Âşık Mehmet Demirci). III. *Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri*. 30 Kasım- 2 Aralık 1998, Adana Valiliği Yayınları, 1999, s. 358-388.
- Görkem, İ. (1997). *Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*. Yayımlanmamış Doçentlik Takdim Tezi, Elazığ.
- Işık, C., ve A. Onar (2015). Deli Boran; Gaziler Ovacığı'ndan Bir Eren. *Alevilik Araştırmaları Dergisi*,(9), s. 1-49.
- Işık, C. (2011). Alevi Bektaşî Geleneğinde Muhabbet: Ruhsal Bir Bilgi Ortamı. *Milli Folklor Dergisi*, 12(89), s. 147-158.
- İşlek, B. (2012). *Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak, Âşık Karayığit Osman'ın Hikaye Repertuarı*. İstanbul: Çatı Kitapları Yayınevi.
- Karakaş, A. (2008). Yaşayan Âşık Sanatında Son Karacaoğlan Anlatıcılarından Osmaniyeli İspir Onbaşı. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), s. 231-240.
- Kaya, D. (2002). Âşık Hasretî ve Şiirleri. *Folklor/Edebiyat*, 30(2), s. 253-276.
- Kemal, Y. (2007). *Sarı Defterdekiler, Folklor Derlemeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Korkmaz, M. (2003). *Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu) 'nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köse, N. (1997). Türk Halk Hikayelerinin Tasnifi Hakkında, Beşinci Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, *Halk Edebiyatı Bildirileri*, Ankara.
- Oğuz, M. Ö. (2008). *Halk Hikâyeleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Okuşluk, R. (2000). *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği*. Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü.
- Reinhard, K. ve U. (1997). Bir Avrupa'lı Gözüyle 1955-60 Yılları Arasında Türkiye'de Musiki Hayatı, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36.

İnternet Kaynakları

- (<http://ipeknews.com/Yazar/311> Erişim Tarihi: 02.05.2016, Erişim Saati: 11.30)
- (<https://www.turkcebilgi.org/kim-kimdir/d/deli-boran-35266.html> Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 14.50).
- (<https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=6468> Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 18.35)
- (<http://www.guven saz evi.net/DetaySag.aspx?ID=570&GelenID=566> Erişim Tarihi: 18.04.2016, Erişim Saati: 14.45)
- (http://www.sivasguneykoyu.com/option,com_easybook/Itemid,70/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=39 Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 15.20)

(<http://www.ozanlar.biz/deliboran.html>, Erişim tarihi: 18.04.2016, Erişim saati: 14.30).

(<http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/33.php>, Erişim tarihi: 19.04.2016, Erişim saati: 15.30)

(Mehmet Yardımcı, <http://www.gulceedebiyat.net/konu-tahir-kutsi-makal-in-asik-hasan-dede-kitabi->